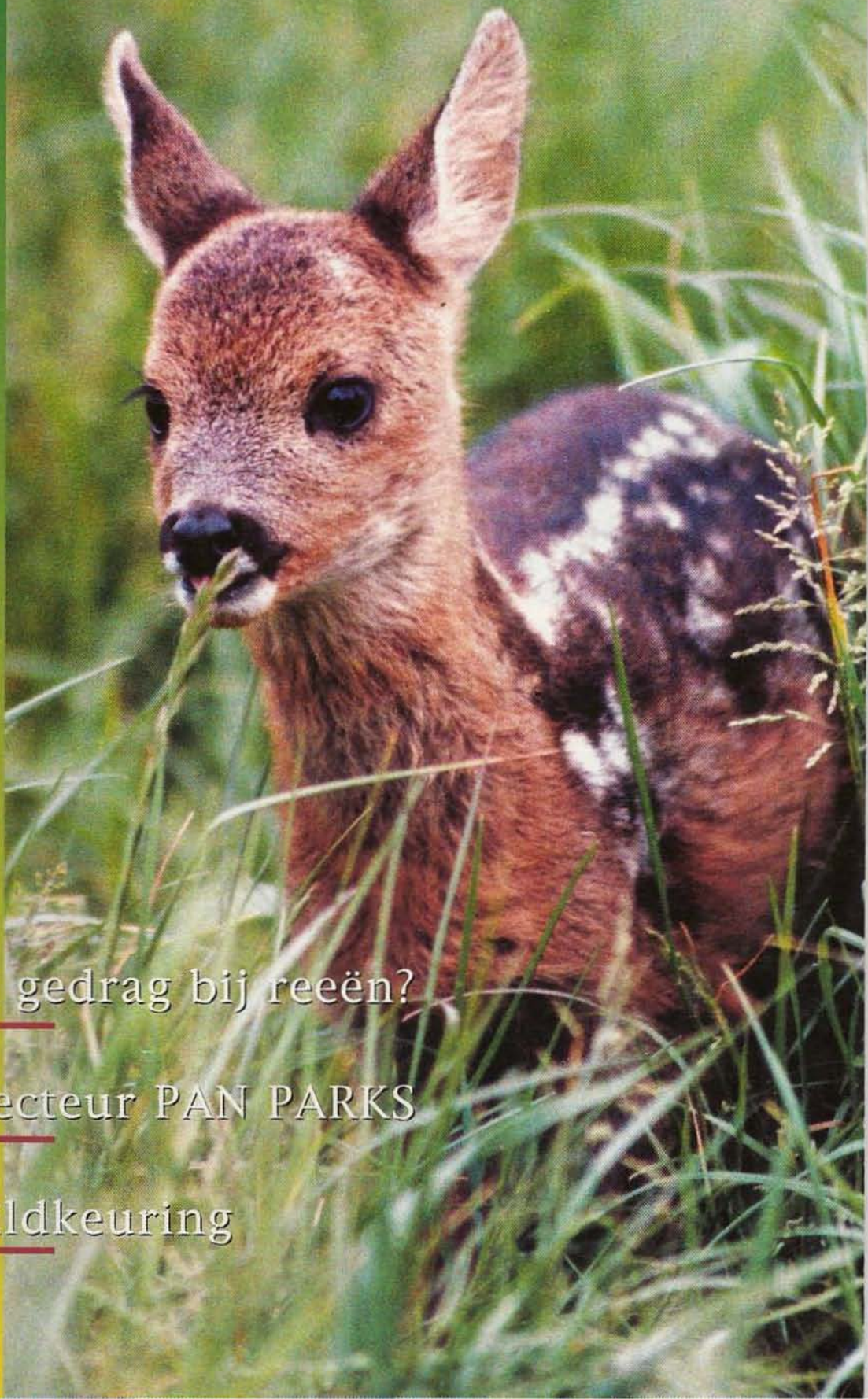

Capreolus

TIJDSCHRIFT VOOR REEWILDBEHEER

8^e jaargang, nr. 26

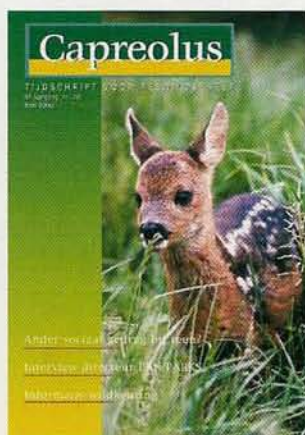
Juni 2000

Ander sociaal gedrag bij reeën?

Interview directeur PAN PARKS

Informatie wildkeuring

Inhoud

Algemene Jaarvergadering 15 April	3
Informatie Wildkeuring	5
Vertonen reeën ander sociaal gedrag	6
Nieuwe Koers Grofwildbeheertentoonstelling	9
Vluchtplan	13
Interview Seger van Voorst tot Voorst	12
Alle kogels vliegen...	21
Paratuberculose-onderzoek Terschelling	20
Voor u gelezen	22

Colofon

opgericht op 21 april 1951.

Capreolus, Tijdschrift voor Reewildbeheer
van de Vereniging Het Reewild
ISSN: 0929-1091
Verschijnt: 4 x per jaar
Beschermer: Z.K.H. Prins Bernhard

Redactie:

G.J. Spek - Eindredacteur
R.L. van Nederpelt - Redactielid ad interim
B.L. Boers - Redactielid

Redactie ondersteuning:

Mw. J.E. van Herp-Bruynius - Redactiesecretaris
Mw. J.A.M. Hendriks-Hueber - Fotomateriaal
R.C. van Dijk - Advertentie Acquisitie
J.M. Smit - Correspondent buitenlandse tijdschriften

Bestuur:

P. Schenk	voorzitter (1998)
J. van de Waardt	secretaris (2000)
R.L. van Nederpelt	penningmeester (1993)
G.J. Spek	ambtelijk secretaris (1998)
R.A.N. van Heek	lid (2000)
J.H. Bakker	lid (1996)
J.B.M. Hoefsloot	lid (1997)
A. ten Oever	lid (2000)
H. Punt	lid (1987)
Dr A.P.M. Rutten	lid (1993)
Ir J.M. Seroo	lid (1985)
C.J.M. Slikkerveer	lid (1997)
C.W. Jolles	lid (2000)
G.F.H. van der Woude	lid (1994)

Adviseurs:

Mr P. van Schooten - Juridische zaken
B.P. Rauwerda - Public Relations
E. van Veen - Journalist
Prof. Dr. J.L. van Haften - Bioloog

Secretariaat:

G.J. Spek,
Elburgerweg 146,
8171 RJ Vaassen.
tel: 0578-576124
fax: 0578-577406
E-mail: info@reewild.nl

Ledenservice-administratie:

Mw. J.E. van Herp-Bruynius,
Aldewei 12, 8711 BT Workum.
tel: 0515-543234
fax: 0515-543202

Slijpplaatjes:

G.J.M. Koenderink,
Lhee 96, 7991 PK Dwingeloo.
tel: 0521-597356

Coördinator keurmeesters:

J. Schoonderbeek,
Meidoornstraat 16, 7497 MG Bentelo.
tel: 0547-292228

Vormgeving & Druk:

Direct Promotion & Advertising B.V.,
George Westinghousestraat 2, 1097 BA Amsterdam.

Contributie: fl. 50,- per jaar.

Bankrelatie:

ABN - AMRO Bank rek.nummer 49.70.37.440
t.n.v. Vereniging "Het Reewild" te Garderen.

"Capreolus" is het onafhankelijke orgaan van de Vereniging Het Reewild. De weergegeven meningen komen niet noodzakelijkerwijs overeen met die van het bestuur. De redactie behoudt zich het recht voor, elke reactie te korten of te redigeren.

Copy voor de volgende 'Capreolus' voor 1 september 2000 zenden aan redactie van Capreolus:
Elburgerweg 146, 8171 RJ Vaassen.

Foto voorpagina:
J. Hendriks

Reeënbeheerplan nu snel gereed
Impressie jaarvergadering 15 april jl. te Vorden

Weerzien van oude en nieuwe vrienden

Door Bart van Veen

De Vereniging Het Reewild bestaat in 2001 vijftig jaar. Voor het eerst sinds de oprichting zal dan de jaarvergadering niet worden gehouden in en op de plaats waar het allemaal begon, het oude en vertrouwde familiehotel Bakker in het Gelderse Vorden. Volgend jaar namelijk wordt, op zaterdag 21 april, het halve eeuwfeest gevierd in het Krölller Müller Museum op de Hoge Veluwe. Op die dag ook wordt dan daar de jaarvergadering gehouden. Nu waren op zaterdag 15 april bijna honderd leden naar Vorden gekomen. Dat was in de naaste omgeving en op de parkeerplaats voor het voornoemde Hotel Bakker duidelijk te zien. Het aantal bemodderde terreinwagens van bekende en van merken waarin niet iedereen wil worden gezien liep in de tientallen. Binnen vierde de gezelligheid, die hoort bij het weerzien van oude en nieuwe vrienden, al ras hoogtij. De sigarenrook kringelde zwierig en na het officiële gedeelte verdween, zoals de traditie wil, menig kelkje in gretige kelen. De mooie natuurfilm werd, wellicht mede als resultaat van dit alles, al maar kleuriger en boeiender.

De vergadering zelf toonde aan dat de vereniging Het Reewild, geschoeid als zij is op moderne leest, serieus bezig is met de belangen van het reewild. Beheren is als belangrijkste werkwoord in de doelstellingen gekomen. Afschieten is in het nu eindelijk definitief vastgestelde "Mission Statement", dat de grondslag vormt voor de nieuwe statuten, gekarakteriseerd als een juiste en veilige methode indien actief moet worden ingegrepen in de populatie van het reewild. Die populatie is, zeker op een aantal plaatsen, aanzienlijk te groot, zo constateerde de met minzame doch straffe hand leidende voorzitter Piet Schenk opnieuw.

Doelstelling

In de doelstelling van de Vereniging staat nu duidelijk, dat een consequent en actief beheer van de sterk gegroeide populaties noodzakelijk is. Als dat niet gebeurt ontstaat

Foto: L. Verwoerd

er onnodig dierenleed. Wat de mens betreft speelt daarbij ook de verkeersveiligheid een rol. Het aantal verkeersongelukken waarbij een ree is betrokken stijgt nog steeds. Dit alles neemt niet weg, dat politiek en ambtenaren het nog steeds laten afweten. De Algemene Maatregel van Bestuur die de Flora-en Faunawet moet invullen is er nog steeds niet. Het reeënbeheerplan van de Vereniging, dat zeer binnenkort gereed komt, maakt overigens als gevolg daarvan een kans als beleid te worden vastgesteld. "Maar", waarschuwde Schenk, "de overheid gaat hoge eisen stellen op het gebied van know-how van natuur en wild - en ook op het punt van omgaan met een wapen". De ogenschijnlijk niet ongunstige toekomstige situatie wordt er evenwel niet beter op, nu de machtige Vereniging Natuurmonumenten het besluit heeft genomen ernaar te streven dat de jacht geheel wordt verboden. Voorzitter Schenk noemde dit, onder terechte bijval van de vergadering "onbegrijpelijk kortzichtig en ongeloofwaardig van een Vereniging met zoveel verstandige en goed nadenkende mensen in het

bestuur en staf. Maar verblinde leden hebben op grond van demagogische argumenten de ledenvergadering mee gekregen".

Ter vergadering bleek, dat de Commissie Opleidingen met enige vertraging heeft te kampen. De beginnerscursus, als eerste van het modulaire systeem, is gereed. Gestreefd wordt naar invulling van de overige delen met als doel te komen tot uniformiteit. Een veeleisende opleiding voor een stevig schietvaardigheidsbewijs is eveneens in voorbereiding, zulks mede op grond van signalen vanuit de overheid.

Levendig

Aardig is dat de jaarvergaderingen van de Vereniging Het Reewild ondanks het grote aantal "verplichte nummers" blijvend wordt gekenmerkt door een gemoedelijke levendigheid. Michiel Schepers - "reeënbeheerder, jager en medicus", meldde de voorzitter - vertrok als secretaris. Zijn dokterspraktijk waarin hij mensen en paarden - zoals Bonfire van kampioen Ankie van Grunsven - behandelt, eist te veel tijd. Bovendien heeft hij, zoals Piet Schenk meldde, "een jong gezin, is

Foto: G. Baay

hij voorzitter van de wildbeheereenheid Twickel en hij importeert ligfietsen". Aan Schepers heeft de Vereniging veel te danken, zo werd opnieuw duidelijk. Opvolger als secretaris werd Jaap van de Waardt. Ook Rudolf van Heek werd benoemd tot bestuurslid.

De nieuwe Statuten werden goedgekeurd. Bekeken wordt of er iets kan worden verbeterd aan de financiële situatie van de Vereniging Het Reewild. Het ledental blijft steken op ruim 2.300. Dat is echt te weinig. Bezien wordt of er nu eens echt krachtig kan worden gewerkt aan het vergroten van het aantal leden. Bovendien wordt overwogen een Stichting met een ideële doelstelling op te richten met als doel iets positiefs te doen aan de financiën. Wellicht kan ook een deel van de aanzienlijke liggende financiële middelen van de regio's naar de centrale kas (terug) vloeien.

In de ook binnen de Vereniging Het Reewild te constateren kloof tussen de nieuwe en de oude cultuur krijgt de eerste, zo mag helder zijn, duidelijk de overhand. Dit neemt niet weg dat werd genoten van de stoere verhalen uit de oude doos, vol van vervlogen tijden, door Paul Schneider, die de door H.J. van Beuningen ingestelde wisseltrofee in ontvangst mocht nemen.

Schneider, wiens aanzienlijke en vaak beslissende rol op alle mogelijke terreinen (zweethondenlijst, valwild, ledenwerving, schrijver etc., etc.) binnen de vereniging gedurende vele tientallen jaren al bijna een legende is. Zo een man past de Van Beuningen Wisseltrofee als een handschoen.

Paul, deed hierna nog eens uitvoerig boekjes open, te beginnen met het schieten van zijn eerste ree op 18 augustus 1951, om 16:10 uur te Baak.

Je mag het anno 2000 natuurlijk eigenlijk niet meer hardop zeggen, maar dat waren nog eens tijden! Behalve visserslatijn bestaat er, zo toonde Schneider zonder het te zeggen duidelijk aan, ook jagerslatijn. In dit geval van een man die alles weet van fauna en vogels en voor wie in zijn jonge jaren in de Achterhoek geen Kievitsei veilig was.

Enne, o ja: het zou kunnen zijn, dat Mercedes volgend jaar stopt met sponsoren van het nu voorliggende mooie blad. Dat is bijna niet voor te stellen, maar het kan zijn. Wellicht willen onze lezers eens bezien of zij aan het wegvallen van deze belangrijke bron van inkomsten een adequate mouw kunnen passen. Suggesties gaarne bij voorzitter Schenk.

Foto: T. Litjens

Paul Schneider ontving uit handen van voorzitter Piet Schenk de H.J. van Beuningen wisseltrofee.

Informatie Grofwildkeuring

Door de Redactie

Naar aanleiding van een aantal meldingen vanuit Noord Nederland dat de keuring van geschoten reeën aangescherpt wordt, is contact gezocht met de Rijksdienst voor Vee en Vlees (RVV) en is informatie verkregen van het Productschap Vee, vlees en eieren. Bijgaand treft u informatie aan omtrent het wettelijk kader en wat dit voor de grofwildjager inhoudt.

Het besluit 8 juli 1994

Dit besluit maakt onderscheid tussen wild dat via EU-erkende keuringsplichtige poeliersbedrijven wordt afgezet en wild dat rechtstreeks van de jager naar de consument (klant, instelling en restaurants) of kleinhandelaar wordt afgezet.

De strenge(re) keuringsregels gelden niet voor deze laatste categorie.

Voor de eerste categorie geldt het volgende:

1. Het moet gaan om in een jachtgebied gedood wild met geoorloofde jachtmiddelen.
2. Het moet opengesneden en ontweid zijn.
3. Identificatie van lever, milt en hart en longen moet mogelijk zijn. (Of ze zitten nog vast in het beest, of de zak met organen moet zijn genummerd zodat duidelijk is bij welk dier ze horen.)
4. De andere ingewanden van de buik moeten ter plaatse worden uitgesneden en worden beoordeeld (door de jager)
5. Het hoofd mag worden afgesneden om als jachttrofee te dienen.
6. Indien het niet mogelijk is het wild vervolgens te koelen tot onder 7° C moet het **binnen 12 uur** na de jacht worden overgebracht naar de vrij-wild verwerkingsinrichting of naar een verzamelplaats waar dit wel kan. Verder moeten de gehele stukken wild onder bevredigende hygiënische omstandigheden worden aangevoerd, en

moet opeenhoping van de stukken worden voorkomen.

Is koeling tot onder 7° C mogelijk dan mag het wild hier maximaal 7 dagen verblijven. Bij een inwendige temperatuur van tussen -1° C en +1° C bedraagt deze periode maximaal 15 dagen.

Voor de tweede categorie volstaat een beoordelingskeuring door de jager direct na het ontweiden – zie hieronder.

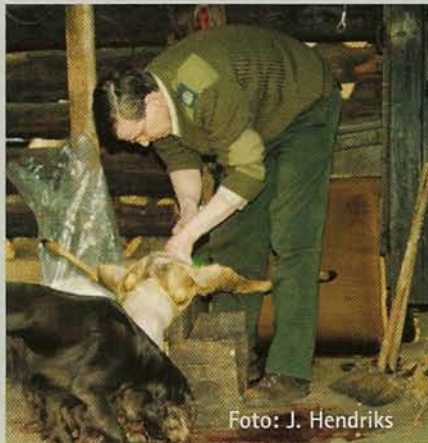

Foto: J. Hendriks

Keuringen

Keuring door jager

Direct ontweiden en vervolgens beoordeling op vreemde zaken die twijfels aan de kwaliteit doen rijzen moet in alle gevallen gebeuren door de jager.

Vreemde zaken zijn o.a. de volgende:

- Abnormaal gedrag van het dier en storingen van de algemene gezondheidstoestand van het levende dier.
- Gezwollen of abscessen indien deze in grote getale of verspreid in verschillende inwendige organen of in spieren voorkomen.
- Ontsteking van gewrichten of testikels, aantasting van lever, milt, ontsteking van darmen of navelstreek.
- Aanwezigheid van vreemde lichamen in de lichaamsholten, met name in de maag en de darmen of in de urine, wanneer het borstvlies of het buikvlies zijn verkleurd.
- Ernstige afwijkingen van het spierstelsel of de organen qua kleur, consistentie of geur.
- Open beenbreuken, voor zover niet rechtstreeks met jagen verband houdend.

- Ernstige gasvorming met verkleuring van de inwendige organen. (nazoek de volgende dag?)
- Andere ernstige duidelijk waarneembare veranderingen, zoals ontbinding

1ste post-mortemkeuring

Keuring door keurmeester gebeurt bij de EU erkende officiële vrijwild verwerkingsinrichting (of bij de tot onder 7°C te koelen – geregistreerde – verzamelplaats) aan de hand van het dier in de huid en op grond van de bijgeleverde organen. De kosten van deze keuring zijn voor de eigenaar van of wel de verwerkingsinrichting of wel de eigenaar van het geschoten stuk grofwild / van de verzamelplaats etc.(FBE?).

2e post-mortemkeuring

Keuring door de keurmeester bij de verwerkingsinrichting aan het individuele dier onthuid.

Verzamelplaatsen

Welke eisen, behalve koelmogelijkheid, binnenkort nog meer aan verzamelplaatsen gesteld gaan worden is nog niet helemaal duidelijk. Wel duidelijk is dat deze door de RWV geregistreerd gaan worden. Alleen op geregistreerde verzamelplaatsen is een 1ste post-mortemkeuring mogelijk. E.e.a vraagt nog om een nadere uitwerking.

Samenvatting

Indien de grofwildjager zijn geschoten stuk grofwild direct of indirect aan een keuringsplichtig poeliersbedrijf aflevert dient deze als volgt te handelen:

- Na het schot het stuk wild ontweiden,
- Beoordeling ingewanden van de buik (jager zelf)
- Identificatie van het karkas, met vermelding tijdstip van doding en regio van herkomst.
- De organen van de borstkas, de lever en de milt bijleveren, hetzij nog vast in het dier, hetzij in een geïdentificeerde plastic zak.
- Binnen 12 uur overbrengen naar de vrij-wildverwerkingsinrichting of t.z.t. de verzamelplaats.

Poeliersbedrijven kunnen om logistieke redenen nadere regels stellen aan de aanleverende jagers.

Vertonen reeën onder natuurlijke(r) omstandigheden ander sociaal gedrag?

Door P.B. Worm

Inleiding

In de periode juli 1996 tot en met juli 1997 zijn in het kader van het project "Patroonontwikkeling en patchdynamiek in boslandschappen" (Kuiters et al., 1995) waarnemingen verricht aan edelherten, reeën, wilde zwijnen, damherten en Schotse Hooglandrunders. In het voorafgaande Nationaal Bosbegrazingsonderzoek (Jorritsma et al., 1997) was duidelijk geworden wat de grote hoefdieren eten; in dit onderzoek werd juist de nadruk gelegd op het onderzoeken waar de betreffende dieren dat dieet vergaren. De waarnemingen werden verricht op de Imbosch, gelegen in het Nationaal Park Veluwezoom (Vereniging Natuurmonumenten) en zijn beschreven in Worm (1998).

Een van de zaken die tijdens het onderzoek opviel was de groepssamenstelling bij reeën: niet alleen in de reeënbronsttijd (juli-augustus) maar ook daarbuiten werden regelmatig groepjes reeën waargenomen waarbij steeds beide geslachten vertegenwoordigd waren. Meestal bestond zo'n groepje dan uit 1 volwassen reebok (dus geen jaarlingen) en 1 volwassen reeget of smalree. Soms in gezelschap van 1 of 2 juvenielen. Naar aanleiding van deze waarnemingen ontstond de gedachte dat de scheiding der seksen bij reeën mogelijk minder sterk is dan tot dusver in de diverse boeken en rapporten over reeën beweerd wordt (o.a. Schäfer, 1973; Wildschut, 1980). Lange et al. (1994) schrijven dat reeën in het voorjaar en de zomer, met uitzondering van de geit en haar jongen, solitair leven. Pas in de wintermaanden verzamelen ze zich in groepjes van geiten, bokken en jonge dieren. Ook in een 'klassieker' als Von Raesfeld et al. (1978) staat onder meer dat volwassen reebokken in de regel een solitaire levenswijze hebben.

Foto: G. Baay

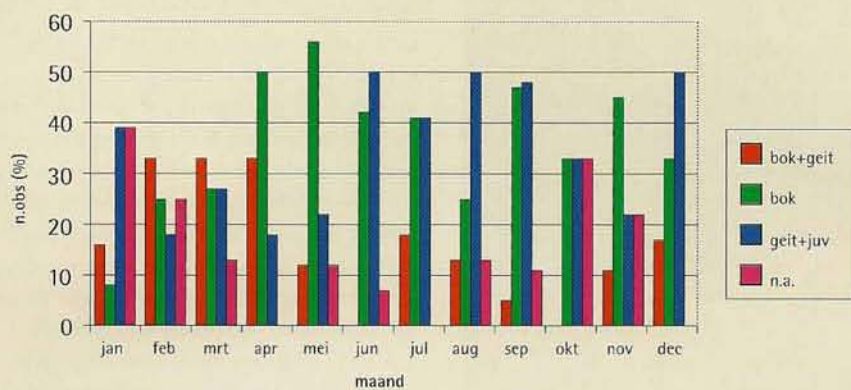
In het volgende wordt nader ingegaan op de waarnemingen, de wijze waarop ze verzameld zijn en bijbehorende discussie.

Methode

De gegevens zijn verzameld met behulp van twee uitgezette routes die het studiegebied van de Imbosch op de Zuidoost-Veluwe zodanig doorsneden dat de meeste Veluwe vegetatietypen in een zo representatief mogelijke verhouding voor de gehele Veluwe bemonsterd konden worden. De routes zijn gebaseerd op eerder terreingebruikonderzoek (Worm, 1994). Elk route is met een terreinwagen gedurende een heel jaar éénmaal per week afgelegd, in de periode juli 1996 tot en met juli 1997. Per waarneming van een hoefdier (ree, edelhert, wild zwijn, damhert en Schots Hooglandrund) zijn geslacht, aantal, tijdstip, bosvaknummer, gedrag en afstand vastgelegd.

Resultaten

De resultaten van het onderzoek zijn uitgebreid beschreven in Worm (1998). In figuur 1 zijn alleen die gegevens gepresenteerd die op reeën betrekking hebben. Jaarrond gezien bestaat circa 15% van de waarnemingen uit groepen, bestaande uit 1 volwassen reebok met 1 of meerdere geiten, eventueel in gezelschap van juvenielen (kalveren van het vorig jaar). In de maanden februari, maart en april bestonden zelfs één op de drie waarnemingen uit een "bok+geit"-groep. Dat in geen van de gevallen sprake is van grote sprongen blijkt uit tabel 1 waarin de betreffende "bok+geit"-waarnemingen nader omschreven zijn. Hieruit blijkt dat nooit meer dan 1 volwassen bok deel uitmaakt van een waargenomen groep. Van sprongvorming bestaande uit meerdere bokken en geiten is dus geen sprake.

Figuur 1 Verdeling waargenomen groepen over de verschillende maanden. Het totaal aantal waargenomen groepen bedroeg 151. De waarnemingsperiode betrof juli 1996 tot en met juni 1997.

De laagste percentages "bok+geit"-groepen zijn waargenomen in de maanden mei/juni en september/oktober. Het hoogste percentage "bok+geit"-groepen wordt niet eens in de bronsttijd (juli/augustus) gehaald, de periode waarin bokken toch actief op zoek zijn naar paringsmogelijkheden met vruchtbare geiten en/of smalreeën.

Foto: J. Hendriks

Discussie

Het lage aantal waargenomen "bok+geit"-groepen in april/mei/juni is waarschijnlijk het gevolg van het gegeven dat geiten in die periode 1 of meerdere kalfjes op de wereld zetten en dan geen volwassen bok in de nabijheid dulden. In deze periode worden de kalveren van het vorige jaar door de geit weggejaagd (verkeersslachtoffers!). De reden voor het lage waargenomen percentage "bok+geit"-groepen in september en oktober is onbekend.

Allereerst over deze groepswaarnemingen. Bekend is dat reeën niet jaarrond in roedels leven zoals bijvoorbeeld edelherten. Wel treedt in de wintermaanden sprongvorming bij reeën op (o.a. Gerard et al., 1995). Over groepsvorming bij reeën buiten de winterperiode, waarbij tevens de scheiding der sexen opgeheven wordt, is in de literatuur nauwe-

lijks iets te vinden. Mogelijk is dit het gevolg van het gegeven dat veel reewildliteratuur van oorsprong jachtliteratuur is, gestoeld op reeënwaarnemingen in (1) cultuurlandschap en (2) onder bejaagde omstandigheden (o.a. Schäfer, 1973; Wildschut, 1980; Von Raesfeld et al., 1978). Uitzonderingen bestaan altijd, zo komt het wel eens voor dat (1) moederloze kalfjes tijdelijk aansluiting zoeken bij een bok uit de directe geboorte-omgeving, (2) bokken in de winter een "platonische" relatie opzetten met een smalree tot aan de bronsttijd (Schäfer, 1973; Wildschut, 1980), (3) diezelfde bok in de bronst met hetzelfde smalree of met een andere (oudere) geit gezien worden en (4) na de bronst het smalree weer de bok van voor de bronsttijd opzoekt. In het laatste geval ontstaan de typische sprongen van 5 dieren: geit + 2 kalfjes van dit jaar +

smalree + bok (Wildschut, 1980). Tijdens het onderzoek is deze "standaard"-sprong van 5 dieren slechts 1 keer waargenomen.

Terugkomende op de titel: vertonen reeën onder natuurlijke(r) omstandigheden ander sociaal gedrag? Allereerst werd gedacht dat de waarnemingen van "bok+geit"-groepen wel eens het gevolg kon zijn van de specifieke eigenschappen en het meer natuurlijke, extensieve beheer van het Veluwe bos-heidelandschap ten opzichte van dat in agrarische cultuurlandschappen. In het studiegebied waar de waarnemingen verricht zijn wordt sinds 15 jaar niet meer op reewild (en vossen) gejaagd. De verwachting is dat dit vooral geleid heeft tot ander gedrag van reewild en niet zozeer tot veranderingen in dichtheden (McIntosh, 1995). Behalve het ontbreken van jacht zijn er ook andere verschillen met het cultuurlandschap aan te dragen, zoals natuurlijke predatie/wintersterfte, verdringing door andere soorten en het type biotoop. Predatoren van het ree in het studiegebied zijn: vos, wild zwijn en mogelijk lynx. Wilde zwijnen komen, met uitzondering van het Meinweggegebied, buiten de Veluwe niet voor (Groot Bruinderink et al., 1987). Recent zijn waarnemingen op de Veluwe van een of meerdere lynxen. Waarnemingen buiten de Veluwe zijn niet bekend, met uitzondering van een aantal waarnemingen in Zuid-Limburg (Backbier & Gubbels, 1996). Wat het biotoop betreft is duidelijk dat de arme Veluwe zandgronden een heel ander voedselaanbod verschaffen dan het kleinschalige, volop voedsel biedende, cultuurlandschap in het overgrote deel

Maand	Nobs _{m+v}	Omschrijving groepssamenstelling
jul ('96)	3	2 x (1b + 1g); 1 x (1b + 2g)
aug	2	1 x (1b + 1g); 1 x (1b + 4g)
sep	1	1 x (1b + 1g)
okt	0	
nov	1	1 x (1b + 1g)
dec ('96)	1	1 x (1b + 1g)
jan ('97)	2	2 x (1b + 1g)
feb	4	3 x (1b + 1g); 1 x (1b + 2g)
mrt	5	5 x (1b + 1g)
apr	2	2 x (1b + 1g)
mei	2	2 x (1b + 1g)
jun ('97)	0	
totaal	23	20 x (1b + 1g); 2 x (1b + 2g); 1 x (1b + 4g)

Tabel 1

Aantal "bok+geit"-groepen per (Nobs_{m+v}); Tussen "()" staat de groepssamenstelling; b = volwassen reebok; g = reegeit of smalree.

Foto: J. Hendriks

van Nederland. Dat aan al deze eigenschappen van het studiegebied ook een ander patroon van wintersterfte, reproductiesucces en sociale ordening gekoppeld is lijkt een logisch gevolg (zie ook Groot Bruinderink et al., 1999)

Ein-Mann-Gruppen

Echter, in aanvulling op bovenstaande werd ik door de redactie van *Capreolus* geattendeerd op "Das Reh in der Kulturlandschaft" van Fred Kurt (1991). In dat boek wordt uitgebreid ingegaan op zogenoemde "Ein-Mann-Gruppen", stabiele groepen van 1 volwassen bok en een geit of smalree. Kurt stelt dat de rol van bokken in de sociale organisatie van groepen over het algemeen beperkt is. Maar, bij hoge dichtheden in combinatie met een bosrijk biotoop kunnen zich de "Ein-Mann-Gruppen" instellen. Kurt verwijst o.a. naar onderzoek waaruit gebleken is dat eigenlijk alleen territoriale "bosbokken" zich weten voort te planten. Het voortplantingssucces in bosgebieden is dus sterk gekoppeld aan territoriumbezit. Als daarnaast gezet wordt dat een geit meestal 24 uur (maximaal 48 uur) bronstig is, dan is de kans klein dat ze door meer dan 1 territoriale bok beslagen kan worden. Door zich aan een territoriale bok te binden verhoogt de geit haar voortplantingssucces. In bosgebieden lijken reeën te kiezen voor reproductie met gering (1) aantal, maar wel trouwe partner(s). Het gedurende de rest van het jaar bij een bok blijven van een geit is het gevolg van de genoemde hoge dichtheden waaronder die "Ein-Mann-Gruppen" zich instellen in bosgebieden. Bij lage dichtheden hoeft een geit het territorium niet af te stemmen op dat van een territoriale bok, bij hoge dichtheden leidt het samen laten vallen van de territoria tot een voedsel- en voorraadbescherming door de bok voor de geit. Op basis van voorgaande noemt Kurt (1991) de "Ein-Mann-

Gruppe" dé perfecte organisatievorm bij reeën onder de genoemde omstandigheden.

Dezelfde achtergronden

Nu rijst natuurlijk de vraag of de waargenomen "bok+geit"-groepen op de Veluwe dezelfde achtergronden hebben als de "Ein-Mann-Gruppen" volgens Kurt. De voorjaarsdichtheid in het onderzoeksgebied wordt ingeschat op circa 5 dieren per 100 hectare bos (vgl. G.J. Spek). Dit lijkt niet al te hoog, maar als hierbij in acht genomen wordt dat dichtheid niet alleen bepaald wordt door de absolute aantallen dieren per oppervlakte-eenheid, maar dat hierbij ook de draagkracht van het gebied (kwantitatief en kwalitatief voedselaanbod) en de aanwezigheid van andere planteneters meegenomen moet worden, kan geconcludeerd worden dat deze dichtheid wél als hoog bestempeld kan worden. Uitkomsten van een studie door Gerard et al. (1995) wijzen echter weer een andere richting op dan Kurt (1991): bij toenemende dichtheid aan reeën werden juist steeds grotere groepen waargenomen en werd geen melding gemaakt van de stabiele twee diergroepen. Daarnaast wordt Kurt wel weer ondersteund door onderzoek van Reimoser & Gossow (1997) die stellen dat reeën in wezen solisten zijn en met name in bosgebieden een sterke territoriumbinding hebben waardoor grote groepsvorming niet of nauwelijks optreedt.

Foto: S. de Vries

Tenslotte...

Gerealiseerd wordt dat het aantal waarnemingen waarop dit verhaal gestoeld is, beperkt is. De waarnemingen zijn echter dermate verrassend dat berichtgeving hierover gewenst geacht werd. Indien het werkelijk zo is dat reeën onder omstandigheden, vergelijkbaar met die van het studiegebied, nauwelijks groepsvorming en een minder strikte scheiding der geslachten kennen, zelfs neigen tot 'monogamie', dan heeft dit naast een nieuwe blik op het gedrag en terreingebruik van reeën ook mogelijk consequenties voor het beheer.

Wat nu precies de achtergronden van het optreden van deze sociale organisatie zijn, is nog niet duidelijk. Zijn de bevindingen van Kurt onveranderd van toepassing op het Veluwe bos-heidelandschap of spelen andere aspecten (mede) een rol? Het verrichten van nader onderzoek naar de sociale en populatiedynamische aspecten van reeën onder de beschreven omstandigheden op de Veluwe en vergelijking hiervan met gegevens uit het cultuurlandschap zal meer inzicht moeten geven in het sociale gedrag en de werking van in dit artikel genoemde factoren (jacht, natuurlijke predatie, type biotoop, klimaat, reproductiesucces, wintersterfte, dichtheden). Gezien de positie van reeën in de nieuwe Flora- en Faunawet en het gegeven dat het ree het enige grote, wilde hoefdier is dat ook buiten de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland voorkomt, lijkt mij dit onderzoek erg waardevol.

Met dank aan Bart Boers en Gerrit Jan Spek vanwege commentaar op inhoud en vorm van het artikel en het aanleveren van gegevens. Ook een woord van dank aan Geert Groot Bruinderink die in een vroeg stadium dit artikel al becommentarieerd heeft en aan Loek Kuiters voor diens toestemming om de gegevens te mogen gebruiken.

Een lijst met aangehaalde literatuur kan bij de redactie worden opgevraagd.

Nieuwe koers grofwildbeheer- tentoonstelling Aardhuis

Door Tula Stapert

Het eerste weekend van april is de grofwild-beheertentoonstelling in het Aardhuis gehouden.

De veranderde kijk van individueel- naar populatiebeheer kwam op de tentoonstelling in het Aardhuis duidelijk naar voren. Aan de hand van toetsingstabellen per WBE kon de bezoeker een beter inzicht krijgen in de omstandigheden waarin een populatie zich begeeft en waar knelpunten zitten. De individuele geweien geven slechts een eenzijdig beeld van het beheer. Maar degene die goed kijkt, ontdekt het verhaal achter elk gewei. Voor grofwildliefhebbers was de tentoonstelling een mogelijkheid om elkaar in eigen sfeer te ontmoeten. Voor de leek een leerszaam moment waarbij je goed je ogen de kost moest geven om de verschillen te zien.

Het Jachtchalet, het Aardhuis, is gebouwd in 1863 in opdracht van Koning Willem III. Het ligt op het hoogste plekje van de Veluwe. Midden in de bossen waar damherten, zwijnen en herten vrij rondlopen en te bewonderen zijn. In de herfst is het een gewild plekje om naar de bronst van de herten te luisteren die met hun diepe geluid grote indruk maken op mens en dier.

De organisatie van deze tentoonstelling lag in handen van: Stichting het Aardhuis, Vereniging Wildbeheer Veluwe, Vereniging het Veluws Hert en de Regio Veluwe Betuwe. De verscheidenheid aan geweien en zwijntanden toont de variëteit aan van het leefgebied van herten, zwijnen en reeën, dat zich uitstrekt over de hele Veluwe voor herten en zwijnen en voor reeën tot en met de Betuwe. Voorzitter van de Regio Veluwe-Betuwe van Het Reewild, dierenarts Wim de Vries, vertelde over de nieuwe koers van het populatiebeheer. Op de tentoonstelling kon hij zich niet vinden in de wanden vol met geweien.

Populatiebeheer

Terwijl De Vries naar de geweien wijst, legde hij het volgende uit: "Het is niet belangrijk alleen de geweien van individuele dieren te laten zien, maar hoe je een totale populatie van een leefgebied beheert. Aan de hand van de geweien kun je slechts een gedeelte beoordelen. De kalveren en de geiten zijn hier niet vertegenwoordigd. Vroeger werd het

beheer alleen aan de hand van het gewei beoordeeld. Nu willen we meer aspecten bij de beoordeling betrekken, zoals conditie, geslacht, leeftijdsopbouw, aanwas en valwild. Aan de hand daarvan kun je aan de stand zien of de stand overeenkomt met de draagkracht.

Je beheert een populatie om zorg te dragen voor het welzijn van dieren."

Gegevens verzamelen

"Door meer gegevens te verzamelen en niet alleen van de geweien", vervolgt de Vries, "proberen we een beter beeld te krijgen van een populatie, waarop wij ons beheer kunnen aanpassen.

Door bijvoorbeeld de aanwas te schatten middels zomerwaarnemingen (hoeveel kalveren per geit) kun je ook actueler inspringen op de totale aanwas in een bepaald jaar en dus nauwkeuriger je afschot bepalen. Het hoeft niet alleen afschot te zijn. Bij knelpunten zoals bij te veel valwild duidt dit meestal op overpopulatie, maar het kan ook een terreinprobleem zijn. Bij het laatste wordt de oplossing gezocht in de vorm van het plaatsen van reewildspiegels of een wildsignaleringsysteem zoals tegenwoordig in Ugehelen gebeurt.

De kalvergewichten zijn een aanwijzing hoe de kwaliteit van de populatie is: lager gewicht duidt op overpopulatie. Per terreintype kunnen de getallen en percentages variëren dus heb je niet alleen kennis van het ree nodig maar ook van het terrein. We registreren zoveel mogelijk gegevens en na verloop van tijd evalueren wij deze. Zo kun je waar nodig het gewenste beheer bijstellen."

Knelpunten

"Vroeger kreeg je een groene of rode punt voor een goed of fout afschot van een individuele bok. Nu willen we er naar toe een beoordeling van het beheer te vormen, waarbij meerdere factoren meespelen. Zo hopen we de knelpunten helderder in beeld te krijgen. Zijn deze knelpunten duidelijk dan kun je het jaarlijkse werkplan bijstellen.

In de toekomst zou het dan mogelijk zijn dat er nog meer factoren meegewogen moeten worden ter beoordeling van het beheer. De reewildpopulatie en hun biotoop vormen een dynamisch geheel. Een interactie tussen dier en omgeving. We moeten ook bosbouwgegevens (natuurlijke verjonging) meewegen in het beheerplan."

TOETSINGSTABEL REEWILDBEHEER VOORBEELD

		mni	vrf	tot
1	Getelde, berekende en/of geschatte voorjaarsstand	72	88	140
2	Gewenste voorjaarsstand op basis van Model van Haften			54
3	Aanwas:			
	Vrouwelijk deel populatie (uit punt 1)			51
	Aanwas op basis opgave jachthouders			51
4	Gewenst afschot: punt 3 + (punt 1 - punt 2)			137
	Gewenst afschot WBE	19	22	41
	Gerealiseerd afschot	12	20	32

	score	beoordeling	groen	blauw
5	Geslachtsverhouding mni : vrf (punt 1)	1:0,9	1:1	1:>1,2
6	Realisatie totaal afschot	78%	>80%	<80%
7	Afschot aandeel: jonger dan 2 jaar in grofwild revieren	16 50%	>60%	<60%
8	Gewicht: vrouwelijk kalf smalree en geit jaarling bok 2 jaar en ouder	9,4 14,2 12,4 14,2	> 9 kg >12,5 kg >11 kg >13 kg	< 9 kg <12,5 kg <11 kg <13 kg
9	Conditie aandeel magere dieren als percentage van het afschot	4%	< 20%	>20%
10	Aandeel verkeersslachtoffers als percentage van het afschot	25 78%	< 5%	> 5%
11	Aantal foeten in de geit	1,3	>1,6	<1,6

BLAUW/KNELPUNTEN

- A) onvoldoende realisatie afschot
- B) aandeel verkeersslachtoffers extreem hoog
- C) aandeel foeten gering

BIJSTELLEN BEHEERPLAN

- A) verbeteren afschotrealisatie
- B) verminderen aandeel verkeersslachtoffers
- C) opmerking gemiddelde gewichten en conditie wijst niet op overpopulatie

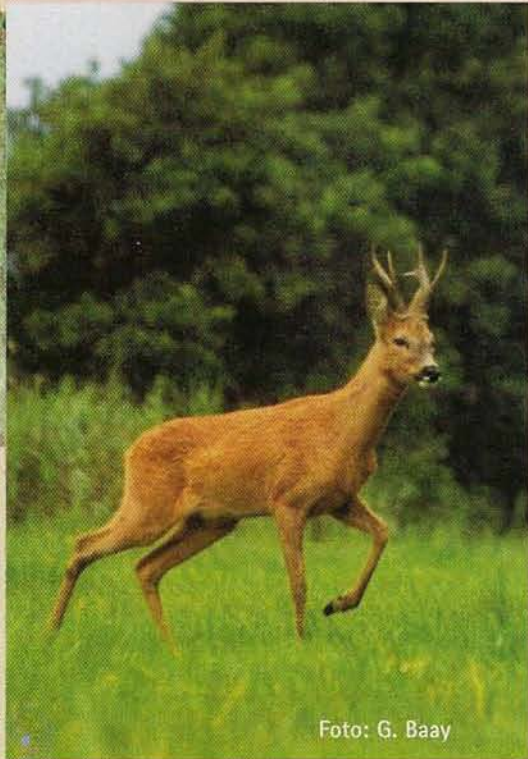

Foto: G. Baay

Voorzitter Schenk spreekt op tentoonstellingen.

Geheel in stijl met de nieuw geformuleerde doelstellingen van de Vereniging heeft de voorzitter, de heer Schenk, in zijn openingsrede voor de grofwildbeheertentoonstelling in het Aardhuis zowel als in een bijdrage ter gelegenheid van de reewildbeheertentoonstelling in de Exelse Molen er op gewezen dat het niet te danken is aan de beheerders van de reewildpopulaties dat de ontwikkeling van de reeën in Nederland zo'n successtory is geworden, maar dat het wel aan de jagers te danken is dat de enorme uitbreiding van de reeën op de meeste plekken is gebeurd zonder ellende voor het reewild zelf en zonder grote problemen voor andere gebruikers van het gebied. Dit ondanks de soms tegengestelde belangen.

Dankzij dit beheer is er in tegenstelling tot de situatie in terreinen waar de reeën aan zichzelf worden overgelaten in grote delen

van Nederland ondanks de grote bevolkingsdichtheid een zeer bevredigende situatie. In Nederland is nauwelijks nog een natuurlijke situatie te vinden. Overal worden gebieden van elkaar geïsoleerd door verkeerswegen, kanalen, spoorlijnen etc. In deze situatie is het stoppen met beheer, het overlaten aan de restantnatuur de slechtst denkbare oplossing. Voortzetting van het tot nu toe gevoerde beheer wordt dan ook met klem door hem bepleit. Beheer als een van de redenen voor ingrijpen in de maatregelen van de nieuwe Flora- en Faunawet wordt dan ook node gemist. De Vereniging reewild doet dan ook zijn uiterste best, beheer als reden voor ingrijpen alsnog in de wet te krijgen, aldus Schenk.

(De volledige toespraak is afgedrukt in de "Nederlandse Jager, nummer 09/00")

Geweermakerij Elspeek Evert van Rhee

Voor al uw

- Wapens - Munitie - Reparaties
- Richtkijkermontage
- Jachtaccessoires

Wapens kunnen ter plekke uitgeprobeerd worden

Stakenbergerweg 60 8075 RA Elspeek tel. (0577) 491 546 b.g.g. 491 332 fax (0577) 492 210

Vluchtplan

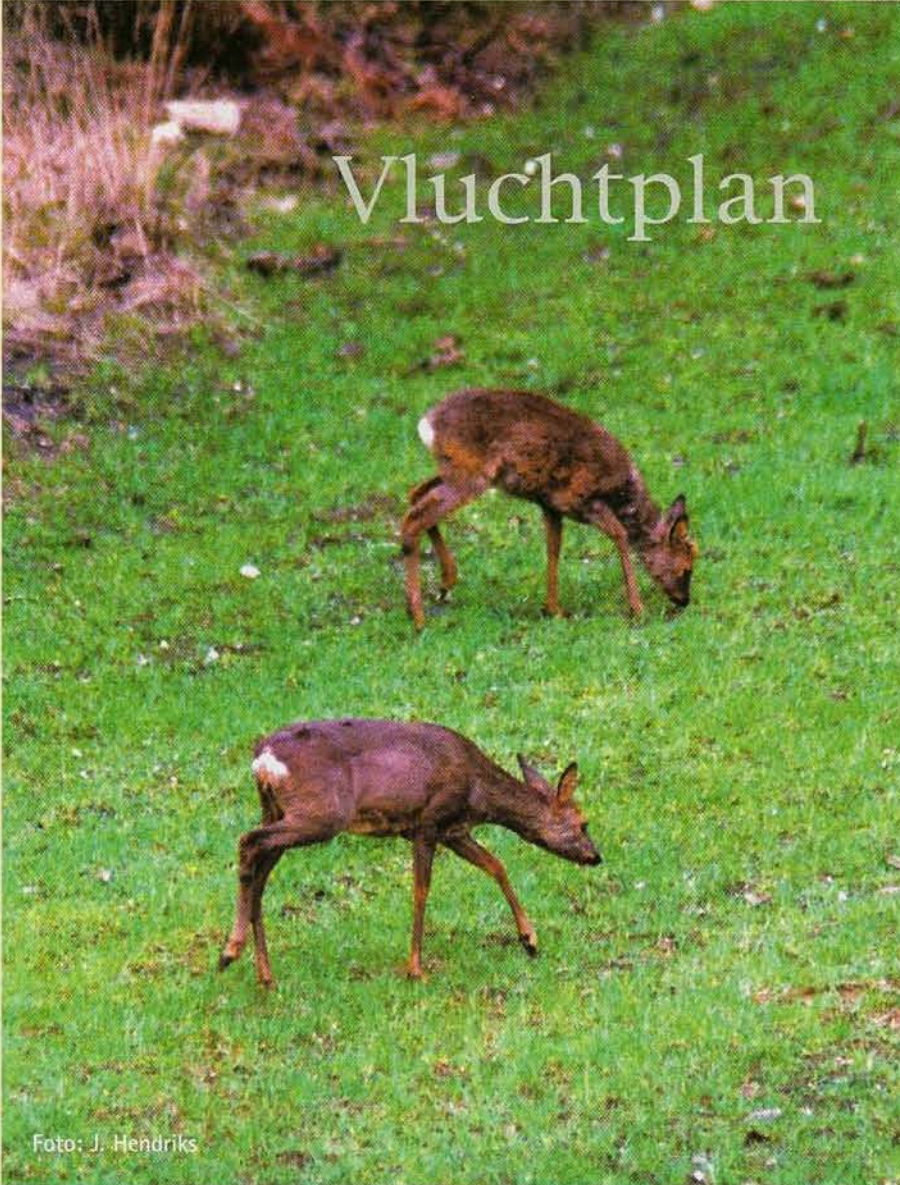

Foto: J. Hendriks

Ik heb dezelfde ervaring, en met mij meerdere reewildjagers en ik ben het ook wel eens elders in de literatuur tegengekomen. Er zijn ook al meerdere verklaringen voor gegeven, maar volgens mij zit het als volgt:

Het ree dat zekert en daarbij onraad vermoedt, maakt een vluchtplan, zo in de trant van – als ik nu weer iets hoor of ruik, dan spring ik af langs die en die wissel – naar die en die plaats.

Het maakt als het ware een programmaatje in zijn hersenschors en slaat dat op in een lager gedeelte van de hersenen. Zodra er opnieuw een vluchtprikkel optreedt, in dit geval het schot dan voert het ree, ook al is het bewustzijn uitgeschakeld door een treffer in het hart of één van de grote vaten alsnog het vluchtplan uit, totdat door het wegvallen

van de bloeddruk de motoriek het begeeft.

In het andere geval, als het ree niets vermoedend op lavei is en dodelijk getroffen is, is er geen vluchtplan gemaakt en vindt men het stuk in het algemeen dicht bij de plaats van het aanschot.

Eén en ander is te verduidelijken, met een voorbeeld:

Je staat 's avonds in een kamer, bij het lichtknopje en je wilt door de deur tegenover je, nadat je het licht hebt uitgedaan. Je neemt dan het beeld in je op, doet het licht uit en loopt zonder probleem naar de deurkruk tegenover je. Zou je die deur moeten vinden vanuit een verduisterde aanvangssituatie, dan was je aanzienlijk langer onderweg!

In nummer 22 van Capreolus, staat op blz.11 een stukje over het afspringen van het ree, na het schot. “ De vluchtafstand kan worden beperkt door te schieten als het ree aast en niet als het zekert”.

Door G.A. Taatgen

Ik heb mijn theorie voorgelegd aan een cognitie-wetenschapper en aan onze grofwilddeskundige Frans Samuels. Frans zei " Ja...er zit iets in".

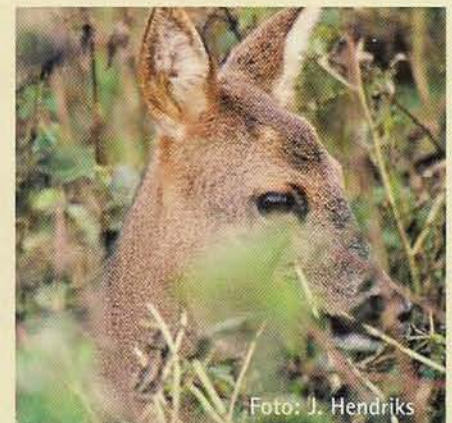

Foto: J. Hendriks

Seger van Voorst als directeur PAN Parks voortrekker beschermde natuurgebieden:

“Over PAN PARKS, jacht en de koers van de vereniging Het Reewild.”

Door Bart van Veen

Foto: S. de Vries

De verslaggever stuurde op een laatmaartse ochtend zijn auto door een vlak, een beetje nevelig, koud aandoend en enigszins troosteloos vaderlands landschap. We zijn in de buurt van de bewoonde vlek Laag Zuthem, ergens achter Zwolle. Het voorjaar naakt duidelijk: het groen begint in wat verdwaalde bosjes te schemeren en veel vogels zijn druk doende. Hier en daar een kleumende koe, enkele verdwaalde schapen, een inactief paard. Auto straks naar de wasstraat, dat wordt rap duidelijk. De moderne voiture is niet in de eerste plaats ontworpen voor dit pad, dat onverhard, hobbelig en modderig is. In het gebied lijkt de eenzaamheid te heersen. Hier is wellicht al, pakweg, tweehonderd jaar ogenschijnlijk nauwelijks iets veranderd.

De zesde boerderij rechts, was gemeld. Daar woont Seger E. Baron van Voorst tot Voorst (38), mede-eigenaar van Landgoed Den Alerdinck II, want in dat, in zijn, gebied bevinden we ons. Heer Seger beheert niet alleen het erfgoed van zijn familie. Hij, ooit werkzaam in de financiële beurswereld, is

Seger Baron van Voorst tot Voorst:
Sprookjes worden nooit werkelijkheid.

ook en vooral "founding director", zeg maar aanjager en nu opper-manager van de in het laatste jaar van de vorige eeuw tot stand gekomen PAN Parks European Management Organisation. PAN Parks in de wandeling. De in Zwolle gevestigde stichting (WWW.PAN-PARKS.COM) wordt voorshands voor 50% gefinancierd door het Wereld Natuur Fonds (WWF) en voor de andere helft door de Molecaten Groep, één van de grote aanbieders van verblijfsrecreatievoorzieningen in Nederland. WWF en Molecaten zijn de founding partners van PAN Parks.

"Pan Parks houdt zich bezig met het vereconomiseren van natuurgebieden in Europa. We hebben het dan over de kroonjuwelen van ons werelddeel", zegt de heer Van Voorst, "PAN Parks streeft naar gebieden van minimaal 25.000 met een groeipotentie naar 50.000 hectare waar sprake is van een gesloten ecosysteem. Dit betekent dat in onze gebieden de natuur in stand blijft zonder menselijk ingrijpen. Geen jacht, geen landbouw, geen bosbouw. Als de natuur in evenwicht is, is ons motto afblijven, handen thuis".

Daaraan voegt de heer Van Voorst toe: "In de PAN Parken is jacht geen optie. Datzelfde geldt overigens al lang voor de meest bijzondere natuurgebieden in Canada en in de Verenigde Staten. Anders gezegd: door de manier van handelen van PAN Parks wordt de jacht overbodig. Het is ook daarom dat wij de PAN Parken ook wel eens de Yellowstone Parken van Europa hebben genoemd. In dergelijke gebieden behoren rechtgeaarde jagers niet te willen jagen".

Rechtgeaard jager

Hoe, zo luidt de voor de hand liggende vraag, is dat allemaal zo gekomen? Iemand die met zo'n naam, in zo'n gebied, in zo'n herenboerderij leeft en woont, behoort toch zonder meer te worden vereenzelvigd met de onverdrotten jacht op groot en klein wild? Dit ook al is hij, braaf en conform de aloude mores van zijn familie, actief in het CDA en voor deze partij lid van Provinciale Staten van Overijssel en ook al is hij degene die namens het Overijssels Particulier Grondbezit in die Provincie de FBE, de Fauna Beheers Eenheid helpt opzetten. En wat betekent dat onheilspellend-klinkende "vereconomiseren" – is dat geen vloeken in de kerk van de natuurbeschermers?

"Ja", antwoordt de heer Van Voorst, "ik ben een rechtgeaard jager. Dat zit als het ware in mijn genen. Maar jagen doen wij tegenwoordig alleen als deel van het totale beheer, waarbij met alles rekening wordt gehouden, met name ook met hetgeen de grondeigenaren willen. Dit houdt ondermeer in dat er fatsoenlijke regelingen horen te zijn voor

wildschade. Plezierjacht is uit de tijd en is niet langer maatschappelijk aanvaardbaar. Afschieten, jagen, is in ons land als gevolg van menselijke invloeden op en ingrijpen in de natuur een noodzakelijk middel geworden. Dat wij aan het toepassen van dat middel vaak genoeg beleven is een ander verhaal – ik acht dat volstrekt geoorloofd en ik vind dat we daarover niet krampachtig moeten doen".

In dit verband toch maar eens even luisteren naar wat de heer Van Voorst heeft te zeggen over de huidige aan de maatschappelijke ontwikkelingen aangepaste opvattingen en handelwijze van de Vereniging Het Reewild. Deze immers heeft het beheer van het reeënbestand hoog in het vaandel staan.

De heer Van Voorst daarover: "Afschot is ook bij het beheer van het reeënbestand in een land als Nederland een noodzakelijk middel. Ik vind dat de Vereniging Reewild goed bezig is door afschot uitdrukkelijk als middel, als beheersvorm in te zetten. Bovendien is de Vereniging Reewild een plezierige partner

omdat haar leden in alle opzichten rekening houden met de belangen van de grondeigenaren. Sommige andere verenigingen en jagers die beweren weidelijk aan de gang te zijn veronachtzamen die belangen soms schromelijk. Die zetten zich, in tegenstelling tot de Vereniging Reewild, op den duur buiten spel, zo voorzie ik. Ik spreek hierbij, voor de goede orde, ook uit mijn ervaring als initiator van de FBE in Overijssel".

Daaraan voegt de Heer Van Voorst nog een hartenkreet toe: "Het merendeel van de jagers jaagt immers bij de gratie van de grondeigenaren. De belangen van de grondeigenaren dienen boven alles te gaan. Zo niet dan zal het snel gedaan zijn met het verhuren van jachtrechten. De jagers kunnen hun geweren dan in de wilgen hangen. Met betrekking tot het kleinwild is de Flora- en Faunawet overigens allang geen stimulans meer om jachtrechten te verhuren. Dit omdat het aantal bejaagbare soorten afneemt, terwijl de wildschade toeneemt zonder dat jagers daartegen nog veel kunnen doen".

Foto: S. de Vries

Foto: J. Hendriks

Al met al mooi gezegd, de jager als vriend van het ree. Antwoord van de heer Van Voorst: "Zeker, zo is het. Als ree in Nederland heb je maar één echte vijand. Die vijand heet verkeer en de selectieve reewildjacht beperkt het aantal verkeersslachtoffers".

Positieve grondhouding

Terug naar de PAN Parks. De heer Van Voorst: "Wat wij bedoelen met vereconomiseren wil ik natuurlijk uitleggen. Het is enerzijds het ernaar streven duurzaam toerisme te maken tot middel van natuurbescherming door een impuls te geven aan de lokale economie. Dit moet dan leiden tot het vergroten van de natuurwaarde van het gebied". De directeur van PAN Parks stelt dat dit een nieuwe ontwikkeling is. "Tot nu toe zagen natuurbeschermingsorganisaties ten onrechte de toerist als de doodsvijand van natuurgebieden", aldus de heer Van Voorst die eraan toevoegt dit "vijanddenken" als een "gelukkig achterhaald onjuist uitgangspunt te beschouwen".

In de visie van PAN Parks vormen in principe toeristen juist een positieve factor.

"Traditionele natuurbeschermers zeggen dat er veel is verdwenen. Dat is waar, maar het is

een halflege kant van de zaak. Halfvol is, dat er ook nog mooie gebieden in stand zijn gebleven. Toerisme mits goed begeleid en goed gedoseerd, kan aan het verder conserveren van deze gebieden veel bijdragen".

Vereconomiseren, "als oplossingsinstrument", zegt de heer Van Voorst, betekent overigens meer. Het houdt ook in dat PAN Parks nieuw emplooi helpt zoeken voor bijvoorbeeld de boeren, de schaapherders, want anders dan velen denken is het begrazen door schapen geen ideaal onderhoud in een natuurpark, en de houthakkers in de betreffende natuurgebieden. Gedacht - en in de praktijk gebracht - wordt dan aan beroepen als vervaardiger en handelaar in authentieke gebruiksartikelen, als aanbieder van bed en breakfast onderkomens, als houder van natuurcampings, als gids, als winkelier van een supermarktje, kortom als volwaardige beroepsbeoefenaren, zij het in een ander dan het oorspronkelijke ambacht. Gestreefd wordt ook naar het in de omgeving van de parken opzetten van PAN Parks villages, waarin investeerders een financieel belang kunnen nemen.

Zeehondjes

Dat is allemaal begrijpelijk. Maar werkt ook die "omscholing" van boeren en houtakkers? De heer Van Voorst: "Of dat werkt. We hebben in Polen twee gebieden, het Bialowieza National Park en het Biebrza National Park, die ook op dit punt volop in beweging zijn. Bij Rome hebben we een groot natuurgebied, het Abruzzo National Park, waarin dorpjes liggen die al veertig jaar totaal ontvolkt waren omdat er geen emplooi was voor welk beroep of ambacht dan ook. Nu komen de oorspronkelijke bewoners en hun nazaten enthousiast terug".

In dit verband komt de grote man achter PAN Parks met nog een interessante opmerking: "Al jarenlang wordt er grote druk uitgeoefend op Canada om een eind te maken aan het doden van jonge zeehondjes. Dat zal nooit lukken zolang je de jagers die daarvan al sinds mensenheugenis hun broodwinning maken niet meekrijgt. En dat kan alleen door hen, zoals wij in en rond onze parken doen, een alternatief economisch bestaan te bieden. Jammer dat nog te weinigen daarvoor oog hebben. En dit terwijl het zo voor de hand ligt, voor wie even nadenkt".

PAN Parks richt zich thans, behalve op de twee parken in Polen en het Park in Italië, op een park in Slowakije, Slovenski raj, één in Tsjechië, Sumava National Park, één in Hongarije, Duna-Drava National Park en één in Griekenland, Dadia Reserve. Op de wachtlijst staan voor nader onderzoek nog een kleine vijftien parken.

Vraag: Zoveel? "Zeker", zegt de heer Van Voorst, "bijna ieder land heeft wel minstens één groot natuurgebied. PAN Parks is een kwaliteitskeurmerk voor top-natuurgebieden, die goed worden gemanaged. Aan een toelating gaat dus veel onderzoek vooraf, want we hanteren stevige principes en scherpe criteria. En voor die vraag komt: ook Terschelling staat op onze lijst. Dat eiland meet lang geen 25.000 hectare, maar het is een heel bijzonder eco-gebied". De tijd zal derhalve leren of de PAN Parks-status daar haalbaar is.

Waarmee impliciet wordt aangegeven dat PAN Parks ook een, zoals de heer Van Voorst het noemt, "oplossingsgericht instrument" is, met als bijkomend voordeel dat dankzij zijn organisatie er een goedwerkend onderling netwerk tussen de natuurparken ontstaat. Een belangrijke taak van PAN Parks noemt de heer Van Voorst "het bewust maken van de

Europeanen dat er vele nationale natuur-erfgoederen zijn, die ook omwille van onze nazaten in stand moeten blijven. Dat besef is nu nog gering. Omdat onbekend onbemind maakt, is het onze educatieve taak het "weten" te versterken. Dit "weten" leidt tot politieke activiteit, niet alleen in Nederland maar ook in Brussel. Dit "weten" zal het PAN Parks ook mogelijk maken draagvlak en betrokkenheid te organiseren".

Professionalisering

Dat alles is echte grote mensentaal en klinkt heel anders dan de bewoordingen die tot voor kort met natuurbescherming werden geassocieerd. Slaat de professionalisering, slaat het markt denken ook hier toe? De heer Van Voorst lacht: "Er is inderdaad een sterke mate van praktische professionalisering. Ik noem enkele recente benoemingen: Lubbers president van het internationale Wereldnatuurfonds. Wijers voorzitter van die keihard werkende organisatie in Nederland. Wijffels voorzitter van Natuurmonumenten. Dat zijn geen kleine jongens met te veel vrije

tijd, die leuke erebaantjes verzamelen. Die gaan ervoor."

De professionalisering zal bij PAN Parks ook verder gestalte krijgen in de wijze van verdere financiering. Nog dit jaar worden plannen gepubliceerd hoe zakelijke en privé beleggers kunnen deelnemen in PAN Park. Er komt een aparte BV die het mogelijk maakt te beleggen in een commerciële activiteit met een goed doel. Ook zullen er obligaties op de markt komen. "Vormen van ethisch beleggen, waarvoor nu al veel belangstelling bestaat", aldus de heer Van Voorst.

Het klinkt hier en daar – nog – als een sprookje, daar achter Zwolle, in die fraaie herenboerderij. Dat komt goed uit, want de heer Van Voorst prikt resoluut een ander sprookje, dat van de Boze Wolf door: "De wolven zijn al terug in enkele toekomstige PAN Parken en het bestand breidt zich langzaam uit. Als je in een natuurgebied de wolven weer hoort huilen is dat het ultieme bewijs dat het goed zit. De wolf staat aan de

top van de piramide. De vraag is dan alleen nog of er al op korte termijn voldoende wolven zijn om de hertenstand op de juiste omvang te houden. De wolven rukken ook in onze omgeving op. Ze trekken de Pyreneeën over en ze zijn al gesignaleerd in Noord Italië en in Frankrijk. Of ze ook terugkomen in Nederland betwijfel ik. Hier immers is geen sprake van ongerepte natuur. Integendeel, Nederland is een overbevolkt kleinschalig cultuurlandschap, dat wordt doorsneden door tal van infrastructurele werken".

Enigszins vertwijfeld vraagt de verslaggever hoe hij na dit laudatio, na deze lofzang, zijn kleinkinderen nog geloofwaardig kan verhalen over Roodkapje. De heer Van Voorst: "Roodkapje versterkt helaas het negatieve beeld van de wolf. De werkelijkheid is, dat er, voor zover bekend, nog nooit een mens door een wolf is aangevallen. Gelukkig is het dus een sprookje. Het is een taak van de huidige grootvaders hun kleinkinderen dat bij te brengen. Bijvoorbeeld op de leeftijd dat ze evenmin nog geloven in Sinterklaas".

Vakmanschap voor veiligheid van mens en dier

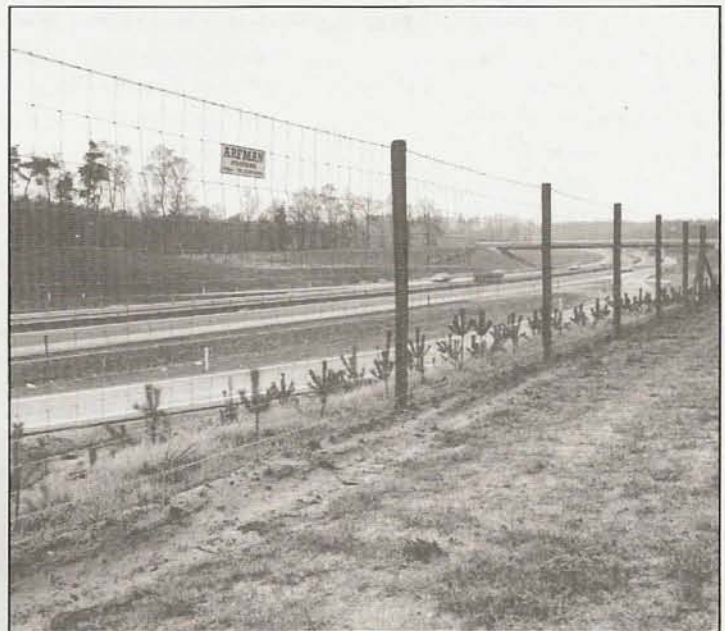
....al meer dan 30 jaar!

Uw specialist in:

- landschappelijke afrasteringen
- kleinwild - c.q. dassentunnels en grofwildtunnels
- inrichting van begrazingsprojecten
- wildroosters en veeroosters
- metalen hekwerken
- rasterplannen en bestekken
- verkoop van afrasteringsmateriaal en wildreflectoren

Aannemingsbedrijf Arfman b.v.
Keizersweg 72
7451 PG Holten
Tel 0548 - 36 29 48
Fax 0548 - 36 50 42
Internet www.arfman.nl

Alle kogels vliegen...

Accuratesse van verschillend geconstrueerde kogels

Deel 12 -b
Door J.M. Smit

Foto: J. Hendriks

Vorige keer is er iets verteld over hoe de kogels in elkaar gezet zijn, maar hoe zit het nu met de accuratesse? Zijn alle kogels even nauwkeurig in het groeperen? Niet altijd!

Hoe zit het dan met de nauwkeurigheid van de verschillende kogeltypen in een bepaalde loop?

Hoewel veel kogels en lopen gemaakt worden met de door het Amerikaanse 'SAAMI' (Sporting Arms and Ammunition Manufacturers Institute) voorgeschreven toleranties, zijn er toch van merk tot merk, van loop tot loop, kleine verschillen van bijvoorbeeld 0.0005 inch (iets meer dan een honderdste millimeter), die een optimale afsluiting van de loop door de kogel kunnen bemoeilijken of juist bewerkstelligen. Het resultaat daarvan is, dat sommige kogels in een bepaalde loop slechtere, andere betere schotbeelden op kunnen leveren.

De dunne kopermantel en de vrij zachte loodkern van de conventionele kogel laten de mogelijkheid toe, dat door de gasdruk na de kruitverbranding, de kogel zich gemakkelijker kan 'zetten' naar de specifieke trekken en

velden van de loop. Hij wordt er als het ware passend 'ingeperst'. Deze afsluiting heeft tot gevolg, dat de kogels zo strak mogelijk door de loop gevoerd worden en in de meeste gevallen zien we, dat deze kogels een klein schotbeeld opleveren. Hoe betere pasvorm, hoe minder looptrilling, zou je zeggen, maar deze stelling kan ik niet wetenschappelijk onderbouwen.

Kogels met een gecontroleerde expansie hebben een 'sterkere' constructie en deze zullen zich niet zo gemakkelijk naar de loopdiameter voegen, indien deze voor de kogel niet helemaal aansluit. Vooral de Barnes X zal moeite met de 'pasvorm' hebben. Zijn de toleranties tussen kogel en loop zodanig, dat daardoor teveel 'speling' ontstaat, dan moet met een mindere accuratesse rekening gehouden worden. Andersom kan ook juist een sterkere kogel bij een iets nauwere loop een betere afsluiting geven, waardoor de

schotbeelden mooi klein kunnen blijven. Er zijn voorbeelden bekend dat een loop met een deelmantelkogel 1 MOA schoot en met de Barnes X maar 3 MOA, maar ook dat beide kogels een gelijk resultaat opleverden of juist met de homogene kogel nog ietsje beter. Bij het testen van verschillende zendingen Barnes X (er werd ook nog druk geëxperimenteerd met de vorm van de punt) bleek, dat de ene kogel minder dan 1 MOA schoot, een andere met moeite boven de 2 MOA bleef. (1 MOA is 2,8 cm op 100 meter.)

Sommige kogelfabrikanten voorzien bepaalde kogels nu van een oppervlaktelaagje (coating). Dit is een soort kunststof (teflon), die voornamelijk bedoeld is om de afzetting van koper in de loop tegen te gaan, hetgeen het schoonmaken bekort. Daar krijgen de patronen ook een aardig aanzicht door: blauwe, grijze, rode en/of gele punten. Een jacht-

opzichter in Polen vond al dat blauw maar raar (1999) en had er weinig vertrouwen in! Een bijkomend verschijnsel van de coating is, dat de weerstand in de loop kleiner wordt, de gasdruk na de kruitverbranding bereikt daarom lagere waarden. Dat kan de snelheid verminderen en om dat tegen te gaan wordt de kruitlading iets verzaamd. Het nominaal effect is vervolgens, dat onder gelijkblijvende gasdruk (als bij de niet gecoate kogels) de snelheid hoger wordt. Zo bereikt de Barnes X van 130 grains (8,4 gram), niet gecoat, een VO van 3040 fps (927 m/sec) en de gecoate uitvoering, met een verhoging van de kruitlading van 60 naar 61,5 grains (Hodgdon 4831 SC), een snelheid van 3170 fps (963 m/sec). Snelheid teruggerekend naar de loopmond, kal. .270 Win., temperatuur 150 Celsius. De grootte van de groep hangt ook hier af van de fabricagetoleranties van kogels en loop. Meer snelheid betekent behalve een vlakker kogelbaan, natuurlijk ook meer energie op afstand.

In de tijd, dat er nog veel 'lever-action'-geweren gebruikt werden, veronderstelde men, dat hierin het gebruik van de gewone spitse kogeltypen (de softpoints) een nadeel hadden. Deze geweren hebben de 'grendel' achter de trekker en het magazijn bestaat uit een buis onder de loop, waar de patronen achter elkaar in passen. De (onbedekte) punten van de kogels zouden tijdens het afvuren van de buks een beetje kunnen pletten tegen hun voorgangers. Dat pletten kan trouwens ook gebeuren in een magazijn, waarin de patronen onder elkaar zitten. Door de terugslag kunnen ze tegen de voorkant van het magazijn botsen. In een Amerikaans onderzoek is echter gebleken, dat, ook al heeft de punt van de kogel een afgeplat uiterlijk, dit niet van noemenswaardige invloed is op de nauwkeurigheid van het schot, alleen de ballistische coëfficiënt zal iets lager worden. Dat geldt ook, indien de patroon op de grond gevallen is, waardoor de punt van de kogel enigszins beschadigd kan zijn. Door de rotatie bij het schieten wordt de relatief geringe vormverandering volledig gecompenseerd. Ik heb schotbeelden gemaakt met patronen die exact goed gecentreerd waren (dus precies recht op de huls stonden) en waarvan de punt helemaal gaaf was en met patronen,

waarvan de kogel niet helemaal recht op de huls zat en waarvan ik de zachte loodpunt iets beschadigd had. Niet te geloven: de 'beschadigde' patronen hadden de neiging nog iets nauwkeuriger te groeperen! Maak een afweging tussen de gewenste hightech kogels met betrekking tot de benodigde nauwkeurigheid van het schot, de kogelwerking binnen het lichaam van het dier en de maximale schootsafstand. Zo bereikte ik met de Barnes X 130 grains (8,4 gram) een grotere mate van nauwkeurigheid dan met de Barnes X van 140 grains (9 gram) en de Nosler partition van 150 grains (9,7 gram). De Sierra SP (softpoint) was trouwens weer nauwkeuriger dan de voorgaande projectielen. De nauwkeurigheid van de deelmantelkogels was uitermate geschikt voor kleine diersoorten (vossen) en om te oefenen, de prestaties van de Barnes X bleven binnen mijn criteria en hadden zodanige voordelen voor grofwild, dat deze daarom voor het gebruik hierop de doorslag gaven. Vooral uitschot vind ik erg belangrijk. Om het bovenstaande voor een buks uit te zoeken, is het noodzakelijk schotbeelden te maken, iedere kogelsoort op één schijf. Hiervoor zijn minstens 12 patronen per beeld noodzakelijk, maar 20 is beter. Deze beelden zijn uitsluitend van belang voor één loop. Het kan best zijn, dat een andere buks, zelfs van hetzelfde merk, andere uitslagen geeft, die bijvoorbeeld het omgekeerde zijn van deze! Zie onderstaande schotbeelden 1 en 2.

Alle schoten opgelegd over de motorkap, windkracht 3 van achter. Schotbeeld 1: 12 Patronen. Barnes X, 130 grains, afstand 125 meter. Het schot het meest links was het eerste schot door een schone loop. Het totaalbeeld beslaat 1,75 MOA voor 12 patronen, laten we de vijf buitenste inslagen weg, dan blijft er 0,78 MOA over, hetgeen zeer acceptabel is. Hm 6 cm. Schotbeeld 2: 12 Patronen. Sierra SP, 130 grains, afstand 125 meter. Het totaalbeeld beslaat 1,24 MOA voor 12 patronen, laten we de drie linkse inslagen weg, dan blijft er 0,63 MOA over, erg mooi. Beide herlaadmunitie, RWS huls, CCI primer, Hodgdon 4831: 60 grains, VO 3040 fps (927 m/sec), 120 Celsius. Steeds afwisselend één kogel per soort per A4. Computertekeningen naar de originelen.

Overwegend gebruik ik tegenwoordig in mijn .270 Win. Sako de SPBT 130 grain (8,4 gram) van Sierra voor kleine diersoorten en om te oefenen. Voor grotere dieren, vanaf reeën, de Barnes X BT, 130 grain (8,4 gram), liefst in de nu gecoate uitvoering. Indien in dit kaliber de 140 grain (9 gram) Barnes X goed geplaatst wordt is de energie eveneens voldoende om tot ongeveer 150 meter zwaardere dieren, zoals eland, te schieten. De .270 Win. is een heel fijn en zuiver kaliber, de terugstoot is minimaal en de kogel heeft een mooie vlakke baan. Vaak is het zo, dat met dit kaliber kogels van verschillend gewicht of van verschillende constructie

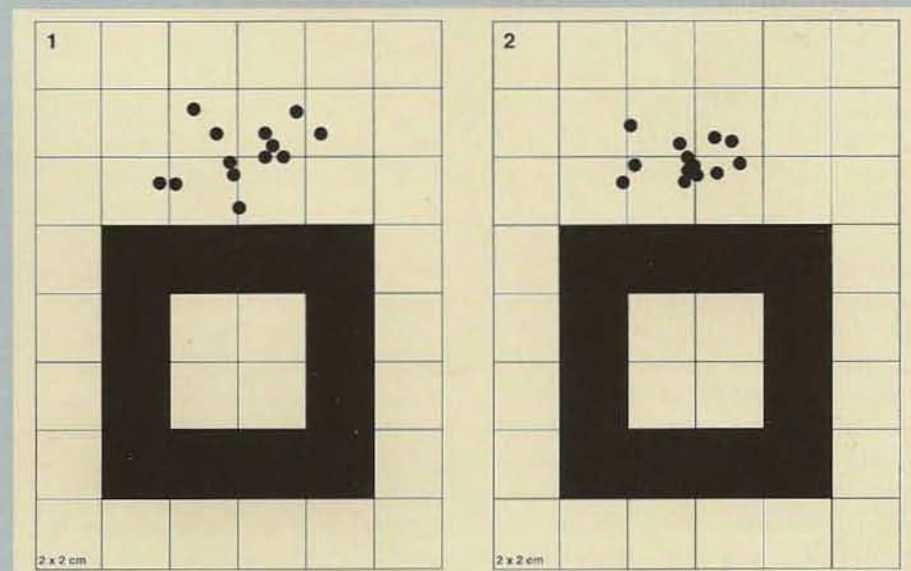

Foto: S. de Vries

praktisch dezelfde kogelbaan vertonen. Hier en daar zijn een paar kliks correctie nodig, maar als je door wat voor oorzaak dan ook eens met een andere kogel moet schieten, kun je met bladschoten, zelfs op ree, tot 200 meter hetzelfde richtpunt aanhouden.

Enkele resultaten van de kogels

Geweer: Sako .270 Winchester, 3,6 kilo, kunststof kolf, met richtkijker Schmidt und Bender 4 x vast, lage vaste Sako-montage.

De gewone deelmantelkogels voldoen op wild tot ongeveer een gewicht van 75 kilo uitstekend, zo heb ik op verschillende jachtreizen gemerkt en dat is een constatering, die velen met mij zullen delen.

Toen ik enkele jaren geleden begon met de Barnes X was het even wennen aan de uitwerking. Op klein schadelijk wild zoals konijnen, die gaten in de polderdijk groeven, bleef er na het treffen weinig over, een velletje met kop en pootjes, dus echt destructief. Maar daarmee gaven de kogels wel aan, dat ze ook in een klein dier heel goed expandeerden en dat de beloofde werking gegarandeerd leek. Op vossen was het resultaat eigenlijk ook zo, de uitwerking bleek nog te

ingrijpend voor een dergelijke grootte.

Pas op reeën leek er enig evenwicht te komen. De bladschoten toonden altijd een klein uitschot, maar van binnen waren de longen toch behoorlijk verwoest. Ook was waar te nemen, dat de drukgolf in het vlees beduidend moest zijn, een grote rode vlek om het kogelkanaal.

Een groot voordeel is, dat de uitschotopening betrekkelijk gering blijft en dat er daardoor toch minder beschadiging van het wildbraad optreedt dan bij de soms wel erg versplinterende deelmantels.

Op varkens en hinds werd het resultaat optimaal. De dieren liepen minder ver door na het schot, de kogel toonde praktisch altijd uitschot en de werking was prima.

Maar om eerlijk te zijn: de Nosler partitions deden het ook uitstekend en de keren, dat ik met een andere kogel met een gecontroleerde expansie schoot, waren de resultaten eigenlijk ook goed.

Je kunt pas iets over de werking van een specifieke kogel in een bepaald kaliber zeggen, indien je minstens tientallen dieren hebt geschoten en over de werking van de Barnes X lijkt bovenstaande mening betrouwbaar.

In het nu verschenen boek 'Alle kogels vliegen...' (ISBN 90-70886-40-5) is nog eens te lezen, welke onderwerpen de laatste jaren behandeld zijn, terwijl ook nieuwere informatie over het schot met de kogel hierin is opgenomen. Een tip van de sluier over het herladen wordt gelicht, terwijl het boek besloten wordt met wat individuele jachttips. In de serie 'Alle kogels vliegen...' zullen onder andere vanaf nu wat specifiekere onderwerpen behandeld worden, voornamelijk wapentechnische en ballistische wetenswaardigheden.

Heel hartelijk dank voor alle reacties tot nu toe, daar heb ik veel van geleerd!

Opmerkingen?

fax: 0562 44 39 59

e-mail: jan1.smit@wxs.nl

Maar wij weten wel zeker, dat we met z'n allen onzettend veel van Jan hebben geleerd. Jan, mede namens alle leden proficiat met je boek!

De redactie

P.S. Bestel het voor het te laat is.

Paratuberculose-onderzoek reeën Terschelling

Door J.M. Smit

Paratuberculose (paratb), ziekte van Johne, wordt veroorzaakt door de *Mycobacterium paratuberculosis*. Tot het geslacht mycobacteriën behoren ook *M. tuberculosis*, *M. bovis*, *M. avium* en *M. lepra*. Een zuurvaste waslaag rond de bacterie maakt *M. paratuberculosis* relatief ongevoelig voor invloeden van buitenaf. Hierdoor kan de bacterie ook buiten het dier langer dan een jaar overleven. Mycobacteriën zijn in het dier langzame groeiers. Het duurt tussen de zes weken en zes maanden om *M. paratuberculosis* te kweken. De bacterie kan voorkomen bij koeien, paarden, schapen, geiten en ook bij in het wild levende herkauwers, zoals (dam)herten, moeflons en reeën.

Paratb is een chronische verergerende darmontsteking. De besmetting vindt plaats via opname van besmette mest of besmette melk of biest. Tevens is een besmetting van het foetus mogelijk. Vooral de dunne darm (achterste deel jejunum en ileum) en de daarbij behorende lymfeklieren worden aangetast. In de door de ontsteking aangetaste weefsels kunnen grote aantallen bacteriën worden aangetoond. Via de lymfeklieren kan een verdere besmetting van het lichaam plaatsvinden. De darmwand raakt verdikt en gezwollen en het slijmvlies vertoont dikke plooiën.

vergelijking tussen aangetaste darmwand (boven) en gezonde darm (onder).

De darmveranderingen leiden uiteindelijk tot onvoldoende voedselopname enerzijds en eiwitverlies uit het spijsverteringskanaal anderzijds. Het kan op een veebedrijf jaren duren, voordat de eerste klinisch zieke runderen worden gevonden. De incubatietijd kan

variëren van één tot vijftien jaar. Duidelijkheid over de ziekte treedt meestal op tussen het derde en zesde levensjaar. Als eerste symptoom zien we bij koeien een afname in melkproductie, daarna steeds terugkerende diarree en vermagering, zie foto van een Guernsey-koe. Typerend blijft de

goede eetlust en de afwezigheid van koorts of andere ziekteverschijnselen. De ziekte leidt uiteindelijk wel tot de dood. Vooral bij jongere dieren is er een groot infectierisico. Met het toenemen van de leeftijd neemt de kans af dat een dier, als het voor de eerste keer wordt geïnfecteerd, later ook ziekteverschijnselen gaat vertonen. Genezing van de ziekte is niet mogelijk. De begeleiding is gericht op een goede hygiëne binnen het bedrijf en de verwijdering van de besmette dieren. Er moet

dan op worden toegezien, dat de aanschaf van nieuw vee uit onverdachte bron plaats vindt. De duidelijk zieke dieren moeten apart worden gehouden en ook de kalveren mogen alleen biest drinken van de koe, die geworpen heeft. In Nederland bestaat een uitgebreid hulpprogramma, om eenmaal besmette bedrijven zo goed mogelijk te begeleiden tot dat de paratb uitgebannen is. Het zal duidelijk zijn, dat het ruimen van de besmette dieren een belangrijke schadepost voor een bedrijf is.

Ziekte van Crohn

Voor de mens lijkt er een samenhang te bestaan tussen paratb en de ziekte van Crohn (ook een darminfectieziekte). Hierover is in de Verenigde Staten een heftige discussie gaande tussen verschillende deskundigen en hoogleraren. Het schijnt wel vast te staan, dat wanneer bij de ziekte van Crohn medicijnen gegeven worden, die de *M. paratuberculosis* kunnen bestrijden, de klachten bij Crohn-patienten afnemen. Hoewel pasteurisatie van de melk de ziektekiemen van de paratb al kan doden, is uit het oogpunt van maatschappelijke rust een totale afwezigheid van de bacterie gewenst.

Ook reeën en herten kunnen dus besmet worden of zijn. Recent heeft er een artikelje gestaan in een Belgische krant over sterfte van edelherten, in de buurt van Marche (Ardennen), die overleden waren aan een 'chronische maaginfectie'. Deze dieren zouden besmet zijn met paratb, waarvan de herkomst in dat gebied nog niet duidelijk is. De inhoud van het artikel wordt hier samengevat weergegeven.

Ardennen

In de Ardennen leven gemiddeld 3 herten per 100 hectare. In de streek onder Marche zijn dat ongeveer 20 per 100 hectare, zodat er de wintermaanden bijgevoerd werd met voederbieten. Dit deed men geconcentreerd, zodat achteraf gezien veel herten op dezelfde plaats kwamen en gemakkelijk in aanraking konden komen met de uitwerpselen van hun

eventuele besmette soortgenoten.

Nu is een vijftiental herten gestorven aan paratuberculose, een chronische en vaak dodelijke darminfectie. Volgens een plaatselijke jachttopzichter is de diagnose door de faculteit diergeneeskunde van de universiteit te Gent bevestigd. Paratuberculose komt voornamelijk bij runderen voor, in hoofdzaak bij melkvee. Ook andere herkauwers, zoals schapen, geiten en reeën kunnen er last van hebben. Het verwonderlijke is, dat nu zoveel en zo massaal herten in korte tijd zijn doodgegaan. Dit omdat de infectie weliswaar vaak op jonge leeftijd plaats vindt, maar zich doorgaans pas op een ouderdom van rond de twee jaar manifesteert. De verschijnselen zijn dan diarree, vermagering en het tonen van een slechte conditie, maar acute sterfte blijft zeldzaam. Besmetting gebeurt alleen door direct contact of via opname van voer, dat in contact geweest is met uitwerpselen.

Mogelijk spelen ook konijnen bij de overbrenging een rol. Bestrijding van de ziekte is niet gemakkelijk. De kiemen kunnen langdurig overleven. Er zijn aanwijzingen, dat deze para-tbc iets te maken zou kunnen hebben met de ziekte van Crohn, een chronische darminfectie bij de mens.

Terschelling

Onlangs werd op Terschelling een zeer bijzondere vorm van para-tbc bij een rund op een boerenbedrijf geconstateerd. Voor de wetenschappelijke belangstellenden: het gaat hier om een specifieke stam van de *Mycobacterium avium*, die positief reageert op het specifieke IS900 DNA fragment. De rest van het genoom komt niet overeen met *Mycobacterium avium paratuberculosis*. Dit was voor de 'Gezondheidsdienst voor Dieren' te Drachten aanleiding, om te proberen de eventuele besmettingsbron te achterhalen. Bij de mogelijkheden tot besmetting van het runderbedrijf wordt ook het eilander ree niet uitgesloten. Voorzover bekend, zijn de Terschellinger reeën afkomstig uit het noorden van Nederland, waar deze vorm van paratb niet voorkomt. De reeën, die nu op het eiland verblijven, kunnen (volgens de Stichting Reeënbeheer Terschelling) echter niet direct in aanraking gekomen zijn met het vee van het onderhavige bedrijf. De koeien van genoemd bedrijf verblijven overwegend in een loopstal en worden daar ook het hele jaar gevoerd. De besmetting zou dus niet via direct contact, maar wellicht via het voer gebeurd kunnen zijn, want de boer heeft zijn weilanden wel in de buurt van het bos-

en duingebied op het eiland. Theoretisch zou de besmetting op het gras kunnen zijn overgebracht via konijn, haas, vogel of misschien toch door het ree, dat zich nu en dan in dat coulissenlandschap ophoudt.

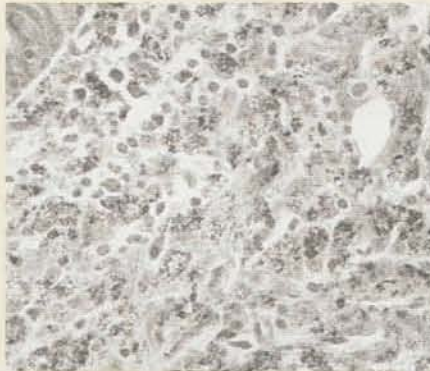
Deze bacterievariant zou alleen in het westelijk deel van Tsjechië en in Argentinië voorkomen. Dat is ook een reden die de vraag doet rijzen, hoe deze variant op Terschelling terecht heeft kunnen komen.

Onderzoek geschoten reeën

In het voorjaar van 2000 wil voornoemde Gezondheidsdienst, een onderzoek onder de Terschellinger reeën starten, onder leiding van de heer C. Kalis, naar de aanwezigheid van deze bepaalde vorm van para-tbc. Met de Gezondheidsdienst is afgesproken, dat van alle geschoten reeën het darmpakket naar Drachten zal gaan, waarna de darmflora op kweek wordt gezet.

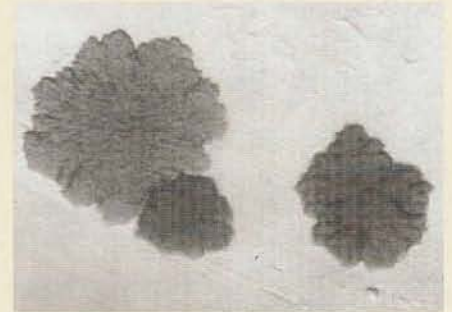
Een en ander betekent, dat de jagers, na het ontweiden, het darmpakket, niet leeggedrukt, in een aparte stevige plastic zak mee moeten nemen naar het centrale punt, waar de reeën bemonsterd worden, waarna zo spoedig mogelijk een koelbox met de darmen op de boot wordt gezet. Deze box wordt dan door een speciale koerier afgehaald. Het resultaat is, dat de darmen in min of meer 'verse' toestand bij de Gezondheidsdienst arriveren, waarna een gericht onderzoek gedaan kan worden.

Het kweken van de bacterie is niet eenvoudig, omdat er nogal wat versturende factoren een rol kunnen spelen. De minimale kweektijd voor de stam uit runderfaeces is acht tot twaalf weken, voordat er resultaat te verwachten is. De methode van Jørgensen (*Acta Vet. Scand.* 23:325-335) wordt daarbij toegepast.

microscopisch beeld van paratb-bacteriën. Het gaat om de rode staafjes, hier zichtbaar in de darmwand.

Het onderzoek op reeën omvat macroscopische beoordeling van de darmen en de lymfeklieren (dus beoordeling op het oog). Wordt daarna het aangetaste darmgedeelte onder de microscoop bekeken, dan zijn duidelijk de weefselveranderingen en bacteriën zichtbaar (zie foto). Nu worden er vier verschillende

kweken van de darminhoud alsmede bacteriekweken van afwijkende lymfeklieren genomen.

De bacterie wordt in deze gevallen wel een half jaar op kweek gehouden, de foto toont de bacteriestam op een kweekbodem. De kweek duurt zo lang, omdat de Gezondheidsdienst nog niet weet hoe een bacteriestam van de reeën zich gedraagt op de kweekbodems. Het onderzoek is pas onlangs begonnen, daarom zijn er voorlopig geen uitslagen te verwachten. Zodra er duidelijkheid is over de relatie met deze paratb en de reeën, zal daarover nader bericht volgen.

Wat de consumptie van chronisch besmette dieren betreft lijkt het risico verwaarloosbaar klein. Neem alleen al de moeite, die gedaan moet worden om de bacteriën in optimale toestand te kweken. In het zeer acute stadium (te zien aan vermagering en diarree) is aannemelijk, dat ook het bloed geïnfecteerd is, waardoor het vlees ook besmet verondersteld kan worden. In het geval van die edelherten in de Ardennen is consumptie dan ook niet wenselijk. Ook voor mensen geldt, dat de leeftijd voor de kans op besmetting meetelt, dus hoe ouder, hoe minder kans op besmetting.

Met dank aan Kees Kalis, Gezondheidsdienst voor Dieren te Drachten, voor aanlevering van documentatie.

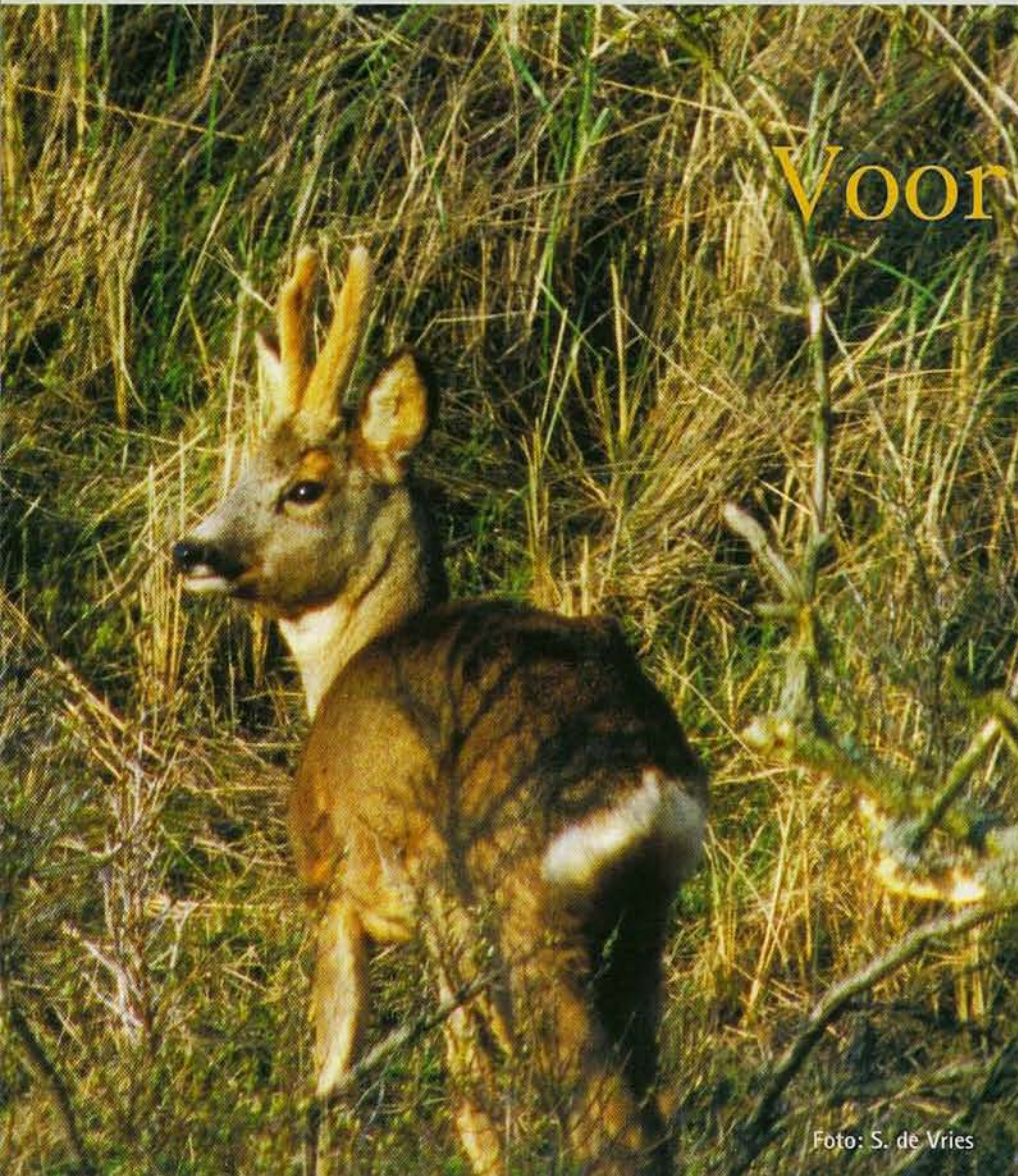

Foto: S. de Vries

Voor u gelezen

Door J.M. Smit

Het Edelhert 1/2000

Muntjak. Er is een advies uitgegaan aan de staatssecretaris van LNV, van de commissie 'Cites', het wetenschappelijk adviesorgaan van de regering op het gebied van bedreigde uitheemse dier- en plantensoorten. De commissie stelt, dat er geen plaats kan zijn voor de muntjak in ons land en daar waar nodig, de jacht blijvend te openen. Ook het uitzetten moet verboden worden. Daar de muntjak zich snel voortplant, kan de soort een bedreiging vormen voor flora en fauna. In Engeland verdringen hier en daar de muntjaks de inheemse reeën naar landbouwgebieden, waardoor schade ontstaat. Vanwege hun minder kritisch vreetgedrag wordt nogal wat struweel kaal gevreten, hetgeen gevolgen heeft voor de (beschermd) vegetatie en de daarin soms voorkomende gewenste insectenstand.

American Rifleman, februari 2000

De firma Remington heeft een voorschat op de toekomst genomen met haar Model 700 EtronX, dat is voortgekomen uit de grendelbuks Model 700 VS-SF. Het is voorzien van een trekker, die elektronisch de ontsteking en ontbranding van de patroon verzorgt. Het wapen heeft verder een zwarte synthetische kolf, een roestvrijstalen loop (tot 66 cm mogelijk) met overlans gegroefde buitenkant ('fluted'). Gewicht bijna 4 kg. De grendel is alleen bedoeld voor ejecteren en doorladen. (Zie afbeelding hieronder) Was er al wel een soort elektr(on)ische trekker op de markt, die de slagpin in werking kon zetten, geheel nieuw is het nu hierbij

behorende elektronische ontstekingsstelsel voor de patroon, waardoor alle mechanisch bewegende delen van de slagpin met bijbehorende veer zijn verdwenen. De 'slagpin', die geen slagpin meer is, maar een soort puntcontact tegen de 'primer', ligt na het doorladen al tegen het slaghoedje aan. Het elektronische gevolg is, dat de ontstekingstijd tot 36% van de tijd, benodigd voor een 'normale' mechanische werking, bekort kon worden. Dat heeft direct invloed op de accuratesse van het schieten, want als je denkt: nu zit alles in lijn, dan is de kogel na het breken van de trekker ook praktisch al vertrokken. De trekker behoeft ook geen mechanische delen meer in werking te zetten en deze kan

derhalve heel precies worden afgesteld, zonder sleep en met een naar keuze duidelijk breekpunt van tussen de 1000 tot 1500 gram.

De patronen moeten wel zijn voorzien van een elektronisch slaghoedje, dat detoneert na een stroomimpuls van 150 volt. Dat betekent, dat voor dit geweer aangepaste munitie gemaakt moet worden. Men is er trouwens mee bezig om de specifieke slaghoedjes ook voor herladers te gaan leveren.

Remington levert met dit systeem de kalibers 22-250, 220 Swift en de .243 (reeën). De .220 Swift is opmerkelijk, het kaliber was eigenlijk al een beetje 'vergeten'.

Inlichtingen: www.remington.com

Misschien iets minder vooruitstrevend is het nieuwe wapen van 'H-S Precision'. Een test met een proefexemplaar was bijzonder positief, het lijkt een goede buks voor jachtgebruik.

Bijzonderheden: grendelbuks, in ieder kaliber te krijgen maar alleen rechtshandig, kunststof rechte kolf. Roestvrijstalen loop, overlans gegroefd, van 51 tot 66 cm naar keuze. Afstelbare trekker zonder vrije slag en/of sleep, afgesteld op tussen de 1000 en 1500 gram. Gewicht: 3,2 kg. De buks schiet met fabrieksmunitie gegarandeerd onder de 1 MOA (de fabrikant raadt een bepaalde patroon bij ieder individueel wapen aan). Prijs: \$ 1700,-, dat zal hier (met tussenhandel) circa f 5500,- zijn.

Inl.: H-S Precision, 1301 Turbine Drive, Rapid City, SD 57703, USA.

American Rifleman, maart 2000

'Nitro Express', wat betekent dat eigenlijk? Het was een aanduiding om aan te geven, dat bepaalde (zware) Afrikaanse kalibers (meestal van Engels fabrikaat) van zwartkruit overschakelden op rookloos-modern kruit. Sprak men eerst van 'blackpowder express', dat werd nu 'nitro express'.

Remington houdt niet op met zijn vernieuwingen (zie vorige samenvatting). Op het model 700 VS maakt de firma nu een loop, die voornamelijk bestaat uit kunststof. De binnenkant van de loop bestaat uit dunne laag roestvrij staal, waar dus de trekken en velden in zijn aangebracht. Deze dunne laag wordt omgeven door een samengestelde kunststof laag, met onder andere koolstofvezels. De voordelen zijn, dat de loop, al is hij vrij dik uitgevoerd, bijzonder licht kan blijven, wel 450 gram minder dan een 'gewone' loop.

Ook wordt de warmte na het schot heel snel opgenomen en afgegeven, zodat gewoon doorschieten met series schoten mogelijk wordt. Dit laatste was zo opmerkelijk, dat zelfs na heel snel vuren achter elkaar de binnenkant van de loop kouder bleef dan de buitenkant. Accuratesse was uitstekend, vele groepen bleven onder de 1 MOA.

Wild und Hund 9/00

Chris Stubbe, die professor in de wildecologie, vertelt iets over het reeënpopulatiebeheer. Wat te doen, indien de reedichtheid te groot is? Dan geldt reductie van het aantal boven selectie, maar de reductie zou in de eerste plaats onder de geiten gezocht moeten worden. Pas indien het gewenste aantal is bereikt, kan daaropvolgend het selectieve afschot doorgevoerd worden, waarbij het accent op de kalveren en jaarlingen moet liggen. In deze categorie zou 50 tot 60% geschoten moeten worden (en zeker de jaarlingen, die in juni, zelfs juli, nog niet geveegd hebben), waarna het afschot van oudere dieren iets teruggenomen kan worden. Het aanspreken van die jaarlingen is betrekkelijk eenvoudig. Noodzakelijk blijft, dat er ook oudere dieren geschoten zullen worden. Van de 'middelbare leeftijd' ongeveer 25% en de rest van de nog oudere dieren. En dan is het niet verwerpelijk, om eens een mooie drie- of vierjarige bok te schieten, omdat de geweontwikkeling op die leeftijd meestal maximaal is. Doe je dat niet, dan zet het gewei al vrij spoedig terug en de kans om verkeerd aan te spreken, is dan duidelijk aanwezig. In de praktijk blijkt, dat het afschot van oude bokken (meer dan 6 jaar) moeilijk is door te voeren!

Foto: J. Hendriks

Deer, april 2000

Een interessante vraagstelling: Het gewei, een dierlijk orgaan of een plantaardige ontwikkeling?

De Nieuw-Zeelandse schrijvers constateren opmerkelijke overeenkomsten, zowel microscopisch als in het groot, met de ontwikkeling van bepaalde plantensoorten, vooral het Chinese 'Ginseng'. Dit is een kleine boomsoort, die wat de afwerp van bladeren en stammetje betreft, grote gelijkenis vertoont

met de cyclus van het gewei. Drie pagina's met foto's laten de opvallende overeenkomsten zien. Aardig om eens bij stil te staan. *(Misschien is de geconstateerde overeenkomst toch niet zo uniek als hier wordt opgevoerd. In 1960 heeft Andreas Feininger, een toen heel bekend fotograaf, ook opmerkelijke overeenkomsten in de natuur op de plaat vastgelegd. Zo leek bijvoorbeeld een elektrische ontlading zeer sterk op een meanderende rivier en op de vertakkingen van een oude eik. Het is net als bij de sages en legenden: er bestaan grondpatronen, constanten, die terugkomen in het aardse bestaan. Je kunt ze waarnemen, indien je daar gevoelig voor bent - jms.)*

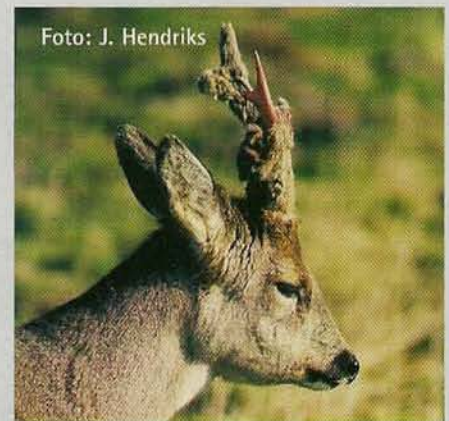

Foto: J. Hendriks

Wild und Hund 11/00

Paul McCartney, van de Beatles, is fervent tegenstander van de jacht. Op een gegeven moment had hij op zijn landgoed last van wilde varkens. Hij verwijderde ze, liet een groot raster om zijn bezit bouwen en huurde, tegen een waanzinnig hoog bedrag, de jacht-rechten tot in de verre omtrek, om te voorkomen, dat de varkens bejaagd zouden worden. De populatie is inmiddels uitgegroeid tot 2500 en de boeren klagen steen en been, maar in Engeland draagt de jachthouder geen financiële aansprakelijkheid... Toch opvallend, dat er soms een koppeling bestaat tussen veel geld op je bank en veel dierenleed op je geweten.

Afwijkingen bij het reewild komen te allen tijde voor. Opvallend was een melding van een geit met vijf poten (als variatie op 'een schaap met vijf poten'). De vijfde looper begon bij het spronggewricht, was bijna normaal van lengte (iets korter dan de 'normale' looper), maar de schalen waren wat minder gesleten. Het dier was verder goed ontwikkeld.

Opmerkingen?

fax: 0562 44 39 59

e-mail: jan1.smit@wxs.nl